

Bibliografia sobre l'Exili

Aquesta bibliografia ha estat compilada per **Jordi Gaitx** (membre del Consell Científic i Pedagògic del MUME) i està ordenada en 4 àmbits relatius a l'exili: Concepte, Estat de la recerca, Fonts i Metodologia

-Conceptualització

-Estat de la recerca sobre l'exili. Historiografia. Memòria

-Fonts

-Obres de recerca i manuals de recapitulació

-Obres explicatives globals

- Històries generals de Catalunya i Espanya (històries generals, contemporànies i de la guerra civil, exili i franquisme)
- Històries generals de l'exili

-Obres explicatives locals o sobre aspectes concrets de l'exili municipal

- Comarques gironines
- Altres comarques i regions

-Monogràfics

- Factors determinants de l'exili, motivacions dels exiliats/des

-Quantificació, identificació, particularitats

- Demografia catalana (Guerra Civil i postguerra)
- Baixes per defunció (Guerra Civil i postguerra)
- Baixes degudes a emigracions (1936-1939)
- Demografia i quantificació de les baixes de les comarques gironines
- Identificació nominal d'exiliats/des
- Particularitats dels exiliats i de llurs zones de partida (Espanya, Catalunya)
- L'impacte de l'exili sobre la societat catalana

-Vies i cronologies de la fugida

-Primers llocs d'assentament

- Llocs d'acolliment de nens republicans durant la guerra civil
- Camps de concentració i presons franceses
- Companyies de Treballadors i alistament als exèrcits aliats
- Camps nazis
- Entitats d'ajuda als refugiats

-Regions i estats d'acolliment dels exiliats com a ciutadans lliures

- General
- França
- Andorra
- Suïssa
- Anglaterra
- Magrib
- URSS
- Continent americà

- Mèxic
- Argentina
- Veneçuela
- Colòmbia
- Xile
- República Dominicana
- E.U.A

-Condicions de vida a l'exili

- Inserció en una nova societat: tracte rebut, permisos de residència i oportunitats de treball
- Xarxes d'exiliats: manteniment dels trets culturals propis, expectatives de retorn, nous àmbits de sociabilitat

-Institucions de govern

- Govern català
- Govern espanyol

-Acció política

- Acció dels republicans catalanistes
- Acció dels socialistes i comunistes
- Acció dels llibertaris
- Accions armades (guerrilla, maquis i resistència)

-Acció cultural

- Activitats d'escriptors i periodistes
- Altres activitats culturals i professionals

-Les relacions entre franquisme i exiliats

-Accions de retorn o permanència

-Altres exilis: 1923, 1936

-Relats personals

- Biografies
- Memòries i entrevistes
- Epistolaris

Filmografia

Ràdio

Conceptualització

- AA.DD. *Quaranta anys d'exili (1939-1975). Memòria i història*. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonòmics i Locals, 1993.
- ABELLÁN, José Luis. *El Exilio como constante y como categoría* Madrid: Biblioteca Nueva, 2001.
- GARCIA, Anna M. "Pròleg", dins MARQUÈS, Salomé. *L'exili dels mestres (1939-1975)*. Col·lecció Aula Oberta. Capellades: Universitat de Girona, 1995.
- MARTÍ I POL, Miquel. "L'exiliat", dins *La fàbrica*. 1958.
- NERUDA, Pablo. "Exilio", dins *Veinte poemas de amor y una canción desesperada. Otras poesías*. Barcelona: Orbis-Fabbri, 1997.
- PUJOL, Enric. "Els exilis interiors", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.

Estat de la recerca sobre l'exili. Historiografia. Memòria.

- AA.DD. "L'exili dels Països Catalans de 1939", dins *El Temps*, núm. 987, 2003.
- DE LA FUENTE, Inmaculada. "La voz de las mujeres silenciadas", dins *El País*. Edició catalana, núm. 9305, 17-11-2002.
- DREYFUS-ARMAND Genevieve. "Historiographie des premières années de l'exil espagnol et état de la question", dins *Exils et émigrations hispaniques au XXe siècle*, 1. Universidad de París VII, Centre d'Etudes et de Recherches Inter-européennes Contemporaines (CERIC), Centre de Recherches Hispaniques, 1993.
- DUARTE, Ángel. "Los republicanos del ochocientos y la memoria de su tiempo", dins *Ayer. Revista de Historia Contemporánea*, 58, 2005.
- FERNANDA MANCERO, María. "Memoria y desmemoria del exilio republicano de 1939", dins *Cuadernos Republicanos*, núm. 44 (gener), Madrid: 2001.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Bibliografia seleccionada de l'exili guixolenc de 1939", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 2. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2003.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Manuel Vázquez Montalbán i la recuperació de la memòria històrica", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 3. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2003.
- "Memòria i oblit de la Guerra civil i el franquisme", dins FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís; REYES VALENT, Antoni. *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- GIRALT Olga; PRADES M. Lourdes. "Aproximació bibliogràfica sobre l'exili català de 1939", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.
- MOHINO, Abraham. "La memòria literària de l'èxode republicà", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- PIEDRAFITA SALGADO, Fernando. *Bibliografía del exilio republicano español (1936-1975)*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 2003.
- PORTA I CASANELLAS, Jaume. *Universitat de Lleida. Doctorat honoris causa a l'exili català, per la Universitat de Lleida*. Lleida: Universitat de Lleida, 2003.
- PUJADAS, Joan J. "La recuperació de la memòria col·lectiva: reflexions metodològiques sobre Guerra Civil i franquisme", dins FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís; REYES VALENT, Antoni. *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- PUJOL, Albert. "Albert Manent o la recuperació de la memòria de l'exili", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- VICENTE, Josep. "El solitari de Cogolin. La memòria i l'oblit", dins *Àncora*, 26 d'abril de 2001.
- VILANOVA, Francesc. "La memòria històrica de Vichy: historiografia francesa recent", *Perspectiva Social*, núm. 40, 1997-1998.

VILANOVA, Francesc. Presentació al dossier "Exilis catalans", dins *L'Avenç*, núm. 183. Barcelona: juliol-agost 1994.

Fonts

- AA.DD. "Los diarios de la emigración", dins *Revista de Historia Social*, núm. 14, València: UNED.
- ALTED VIGIL, Alicia. *El Archivo de la República Española en el exilio, 1945-1977. Inventario del Fondo París*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 1993.
- BATLLORI, Miquel; ARBELOA, Víctor Manuel. *Arxiu Vidal i Barraquer. Església i Estat durant la Segona República, 1931-1936*. Diferents volums. Barcelona: 1971-1991.
- BERNAL I CERCÓS, Àngels; DURAN I ARMENGOL, Anna. *Guia del fons Generalitat de Catalunya (II República) 1931-1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2003.
- BERNAL I CERCÓS, Àngels; GOMÀ I CORTÉS, Montse. "Els documents de la Generalitat de Catalunya salvaguardats i retornats per Euskadi", dins *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, núm. 32, hivern 2001.
- CABRÉ I LLORET, Salvador. "La Generalitat de Catalunya durant el primer exili (febrer 1939 – juny 1940)", dins *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, núm. 29, primavera 2001.
- CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS INTERNACIONALS. *Premsa de l'exili català republicà, 1939-1975. Catàleg del Fons del CEHI al Pavelló de la República*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2000.
- COLOMAR, María Antonia; GONZÁLEZ VEGA, Adela; LEÓN TELLO, Pilar (et al.). *La Acción internacional de España a través de los archivos* (catàleg de la exposició). Madrid: Ministerio de Cultura. Subdirección General del Patrimonio Artístico, Archivos y Museos, 1980.
- DÍAZ RODRÍGUEZ, Mª Mercedes; MENA I RUBIO Beatriu. *Arxiu Nacional de Catalunya, El Fons Joan Masot de l'Arxiu Nacional de Catalunya (1923-1972), fons núm. 3*. Sant Cugat del Vallès : Àrea de Fons Històrics, 1995.
- ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA. *Els fons de la Generalitat de Catalunya: Segona República i l'exili*. Barcelona : Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2002. 1. Fons salvaguardats pel Partit Nacionalista Basc 1936-1940.
- ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA. *El Fons del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) de l'Arxiu Nacional de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2003.
- CARLES I UTSET, Francina. "Documentació sobre Esquerra Republicana de Catalunya a l'arxiu de la Guerra Civil a Salamanca", dins *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 26, 1982, p. 273-310.
- CONDE VILLAVEVERDE, María Luísa (dir.). *Archivo General de la Administración*, Madrid: Subdirección General de los Archivos Estatales, 1995.
- CRESPO NOGUEIRA, Carmen. *El Archivo General de la Administración Civil en Alcalá de Henares*, Boletín de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas, XXXVII, Madrid, 1966.
- "Des dels camps. Cartes de refugiats i internats al Migdia francès l'any 1939", dins *Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer*, núm. 3. Barcelona, 1998.

- DÍAZ ESCULIES, Daniel. "Aproximació bibliogràfica", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- DIRECCIÓN GENERAL DE PUBLICACIONES. *Índices de los documentos de la ayuda a los republicanos españoles en el exilio y del Gobierno de la República en México*. Madrid: Ministerio de Asuntos Exteriores de España, Secretaría General Técnica, (s. d.).
- DOOLEY, J.; ESCUDERO, M.A. "Análisis de las publicaciones periódicas del exilio español recogidas en la Colección Southworth", dins TUSELL, J.; ALTED, A.; MATEOS, A. (coords.). *La oposición al régimen de Franco*, vol. II. Madrid: UNED, 1990.
- FABRE, Jaume. "Cinquanta anys de l'èxode dels fugitius del franquisme" dins Revista de Girona, núm. 132 (gener-febrer), 1989.
- FIGUERES, Josep M. "La primera premsa d'exili, 1939-1952", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- FUSTER, Joan. *Textos d'exili*. Valencia: Generalitat Valenciana, 1991.
- FUSTER, Joan. 1995, *Papers d'exili, 1950-1967*, Curial, Barcelona, 1995.
- GAVALDÀ, Antoni. "La Causa General com a font historiogràfica per estudiar la repressió franquista", dins FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís; REYES VALENT, Antoni. *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- GARCÍA DURÁN, Juan. *La guerra civil española: fuentes (archivos, bibliografía y filmografía)*, Crítica, Barcelona, 1985.
- GUILLAMÓN, Agustín (dir.). *Documentación histórica del trosquismo español (1936-1948)*. Madrid: Ediciones de la Torre, 1996.
- GUIXÉ, Jordi. "Fons per a l'estudi de l'exili", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- Luna: Primera revista cultural del exilio, (1939-1940)*. Madrid: Edaf, 2000 (Edició facsímil).
- MASOLIVER, Alexandre. *L'Arxiu President Tarradellas*. Poblet: Abadia de Poblet, 1982.
- MATAS I BALAGUER, Josep. *Bibliografía del Baix Empordà*. La Bisbal d'Empordà: Consell Comarcal del Baix Empordà, 1991.
- Memorias del olvido. La contribución de los republicanos españoles a la Resistencia y a la liberación de Francia, 1939-1945*. París: FACEEF, 1996¹.
- NOVARINO, Marco. "Documenti sul movimento trockista spagnolo in esilio nel centro studi P. Tresso di Foligno", dins Spagna Contemporanea, 1994, n. 5.
- PAYERAS, Miquel. "La causa general del franquisme contra els rojos", dins *El Temps*, núm.987. València: 2003.
- PIEDRAFITA SALGADO, Fernando. *Fondos hemerográficos del archivo del gobierno de la II república en el exilio*. Madrid : Fundación Universitaria Española, 1996.

¹ Llibre sorgit de les jornades organitzades per la FACEEF el 1995 per tal de recollir testimonis dels inicis de l'exili i de la contribució d'aquest en la resistència i alliberament de França. La grabació de les jornades pot consultar-se a la BDIC.

- SALAS I CASABÓN, Mònica. *Col·lecció Publicacions de l'Emigració Catalana Republicana a l'Exili i a la Resistència de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Fons núm. 215. S.II: Arxiu Nacional de Catalunya, Àrea de Fons Històrics, 1992*².
- SAURÍ I ROS, M. Concepció. "Documents d'exili", dins La Proa. Diari del Baix Empordà, núm.394, edició especial en homenatge al President Josep Irla. 7-13 setembre de 2001³.
- SUBDIRECCIÓN GENERAL DE ARCHIVOS. *Guía de los Archivos Estatales Españoles. Guía del investigador*. Madrid: Ministerio de Cultura, 1984.
- VILANOVA, Francesc. "L'arxiu Carles Pi i Sunyer. Un fragment de la història de l'exili català de 1939" dins *Serra d'Or*, febrer, núm. 52. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

² Permet localitzar les publicacions de l'exili, dipositades a l'Arxiu Nacional de Catalunya dins el Fons 215 -"Catalans a l'exili"- tant alfabèticament com pel seu lloc d'edició. S'especifiquen els números de cada publicació existents en aquest fons, les dates d'edició i l'editorial.

³ Es refereix a la documentació dipositada a l'Arxiu Municipal de Palafrugell.

Obres de recerca i manuals de recapitulació

Obres explicatives globals

Històries generals de Catalunya i Espanya (històries generals, contemporànies i de la guerra civil, exili i franquisme).

- BALCELLS, Albert (coord.). *Història dels Països Catalans*. Barcelona: Edhasa, 1980.
- MALUQUER DE MOTES, Jordi. *Història econòmica de Catalunya, segles XIX i XX*. Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya, Proa, 1998.
- MARTÍNEZ, Jesús A. *Historia de España siglo XX (1939-1996)*. Madrid: Càtedra, 1999.
- MESTRE, Jesús; HURTADO, Víctor (dir.). *Atles de la història de Catalunya*. Barcelona: Ed. 62, 1995.
- RIQUER, Borja de (dir.); SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volum 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.). *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 1995-2000.
- RISQUES, Manel (coord.). *Història de la Catalunya Contemporània*, Barcelona: Pòrtic, 1999.
- SALVAT, Joan (dir.). *Història de Catalunya*, vol. 6. Barcelona: Salvat Editores, 1978.
- SOLDEVILA, Ferran; BOSCH I GIMPERA, Pere. *Història de Catalunya*. Mèxic: Col·lecció Catalònia, 1946.
- SOLÉ I SABATÉ, Josep M^a. "De l'ocupació militar de Catalunya fins a la victòria dels aliats", dins SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume (dir.). *Història de Catalunya. Del segle XVIII fins als nostres dies*, vol. XIV. Bilbao: La Gran Enciclopedia Vasca, 1983.
- THOMAS, Hugh. *La Guerra Civil española*. Vol. 2. Barcelona: Mondadori, 2001 (1976).
- VALLÈS, Edmon. *Història gràfica de la Catalunya autònoma*, 2 vols. Barcelona: 1977-78.
- VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya*, vol. VII (RIQUER, Borja De; CULLA, J.B. "El franquisme i la transició democràtica"). Barcelona: Ed. 62, 1992.

Històries generals de l'exili

- COL-LOQUI REPÚBLICA, GUERRA CIVIL I FRANQUISME (5È). *L'Exili republicà: Actes del Vè Col·loqui República, Guerra Civil i Franquisme*. Barberà del Vallès, 15 i 16 de desembre de 2000. Barberà del Vallès: Ajuntament del Vallès, 2002.
- AA.DD. *Serra d'Or*. Núm. 204 (set). Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976.

- AA.DD. *Congrés Internacional sobre l'Exili als Països Catalans, 1939-1978*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Centre d'Estudis Històrics Internacionals. Fundació Congrés de Cultura Catalana, Fundació Jaume Bofill, 1989⁴.
- AA.DD. *Espan oles en Francia 1936-1946: coloquio internacional: trabajos presentados: Salamanca, 2, 3 i 4 de maig de 1991*. Salamanca: Universidad de Salamanca, 1991.
- AA.DD. *Quaranta anys d'exili (1939-1975), memòria i història*, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonom ics i Locals, Barcelona, 1993⁵.
- AA.DD. Actes del congrés sobre *L'exili cultural de 1939*. València: Fundació Salvador Seguí, 1999⁶.
- AA.DD. *Una esperança desfeta: l'exili de 1939*. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya, 2000.
- AA.DD. Actes inèdites del *Primer Congrés sobre l'exili, l'internament i la deportació dels republicans espanyols (1939-1945)*. Castellar del Vallès: Arxiu Municipal, 12 de gener de 2002.
- AA.DD. Actes inèdites del congrés sobre *Els camps de concentració i el món penitenciari a Espanya durant la guerra civil i el franquisme*. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya, 21 a 23 d'octubre de 2002⁷.
- ABELLÁN, José Luis. *El exilio español de 1939*, 6 vols. Madrid: Taurus, 1976-1978.
- ABELLÁN, José Luis. *De la guerra civil al exilio republicano, 1936-1977*. Madrid: Mezquita, 1983.
- ART S GNER, Avel.l . *La di spora republicana*. Barcelona: Euroa, 1975.
- BENET, Josep. "L'exili: una terrible pèrdua per a Catalunya", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.
- FABRE, Jaume. "Els refugiats de la guerra civil a Catalunya", dins *L'Avenç*, núm. 63, 1983.
- FABRE, Jaume. "Cinquanta anys de l' xode dels fugitius del franquisme", dins *Revista de Girona*, núm. 132 (gener-febren), Diputació de Girona⁸, 1989.
- CAUDET, Francisco. *Hip tesis sobre el exilio republicano de 1939*, Madrid: Fundación Universitaria Española, 1997.
- CLIMENT, Juan Bautista. "Espan a en el exilio", dins *Cuadernos americanos*, vol. CXXVI, 1, gener-febren, 1963.
- CUDER DOMÍNGUEZ, Pilar (ed.). *Exilios femeninos*. Huelva: Instituto Andaluz de la Mujer, Universidad de Huelva, 2000.
- DE MATEO SOUSA, Eligio. *Pasos al exilio*. Madrid: Historia 16, 1991.
- DE PALENCIA, Isabel. *Smouldering freedom... The story of the Spanish Republicans in exile*. London: Gollancz, 1946⁹.
- DÍAZ ESCULIES, Daniel. "Ombres entre tenebres", dins *El Temps*, núm. 987, 2003.
- DÍAZ ESCULIES, Daniel. *Entre filferrades: un aspecte de l'emigració republicana dels*

⁴ Recull, de forma incompleta, les actes del congrés.

⁵ és un recull d'articles sobre temes diversos de l'exili.

⁶ Algunes de les comunicacions exposen la situació de la dona a l'exili.

⁷ Cal veure'n les actes corresponents a les seccions primera –camp de concentració europeus- i quarta – fonts documentals-.

⁸ Article de divulgació i amb abundància de fotografies.

⁹ Exambaixadora republicana a Suècia i Finlàndia, emigrada a França, Gran Bretanya, Estats Units i Mèxic.

- Països Catalans: 1939-1945*. Barcelona: La Magrana, 1993.
- FLORES, Xavier. "El exilio y España", dins *Horizonte Español*. París: Ruedo Ibérico, 1967.
- GARCÍA ESCUDERO, José. "El drama del exilio", dins *Historia y Vida*, 84 (març). Barcelona-Madrid: Gaceta Ilustrada, 1975.
- GINAR, David. "Pocs i heterogenis", dins *El Temps*, núm. 987. València: 2003¹⁰.
- GÓMEZ-SANTOS, Marino. *Españoles sin fronteras*, Barcelona: Planeta, 1983.
- LLORENS, Vicente. *Mujeres de una emigración*. Valencia: Publicaciones de la Real Sociedad Económica del País, 1981.
- MACMASTER, Neil. *Spanish fighters: an oral history of civil war and exile*, Nova York, MacMillan, 1990.
- MANENT, Albert; RIERA LLORCA, Vicens. "Catalunya, Euzkadi, Galicia", dins ABELLÁN, José Luís. *El exilio español de 1939*, vol. 6, Madrid: Taurus, 1978.
- MARTÍN CASAS, Julio; CARVAJAL URQUIJO, Pedro. *El exilio español (1936-1978)*. Barcelona: Planeta, Círculo de Lectores, 2002.
- MARTÍNEZ, Carlos. *Crónica de una emigración: la de los republicanos españoles en 1939*, México: Libro Mex, 1959.
- MARTÍNEZ RÉGULO. *Republicanos en el exilio*. Barcelona: Personas, 1976.
- MILZA, Pierri; PESCHANSKI, Dennis. *Exils et migration italiens et espagnols en France, 1938-1946*. Paris: L'Harmattan, 1994.
- NOVARINO, Marco; PASQUALE, Tiziana. "Il movimento repubblicano spagnolo in esilio (1939-1962)", dins *Nuova Antologia*, Firenze.
- PI-SUNYER I CUBERTA, Oriol. "Els exilis de 1939. Passar fronteres, reconstruir vides", dins RISQUES, Manel; VILANOVA, Francesc; VINYES, Ricard (eds.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- PLANES, Ferran. *El desgavell*. Barcelona: Selecta, 1969.
- PONS PRADES, Eduard. *Los derrotados y el exilio*. Barcelona: 1977.
- PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- RISQUES, Manel; VILANOVA, Francesc; VINYES, Ricard (eds.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- RODRIGO, Antonina. *Mujer y exilio 1939*. Madrid: Compañía literaria, 1999.
- RUBIO, Javier. *La emigración de la guerra civil de 1936-1939: historia del éxodo que se produce con el fin de la II República española*. Madrid: San Martín, 1977.
- SANTOS, Félix. *Exiliados y emigrados: 1939-1999*. Col. Cuadernos de la Fundación Españoles en el Mundo, núm. 23. Madrid: Fundación Españoles en el Mundo, 1993.
- SECHI, Maria (ed.). *Fascismo ed esilio: aspetti della diaspora intellettuale di Germania, Spagna e Italia*. Pisa: Giardini, 1988.
- TAPIA JIMÉNEZ, Enrique. *El ojo del exilio*. Lleida: Milenio, 2004.
- TORRES FABRA, Ricard Camil. "L'adéu a la terreta", dins *El Temps*, 987. València: 2003¹¹.
- VALLDEPERES, Manuel. *Ombres entre tenebres: l'èxode de Catalunya*. Buenos Aires:

¹⁰ L'autor hi tracta l'exili balear.

¹¹ L'autor hi tracta l'exili valencià.

- Edicions de la Revista Catalunya, 1941.
- VILANOVA, Antonio. *Los olvidados: los exiliados españoles en la segunda guerra mundial*. París: Ruedo Ibérico, 1969.
- VILANOVA, Francesc. "L'exili i l'oblit", dins RÍQUER, Borja de (dir.). *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*, vol. 10. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 1997.
- VILANOVA, Francesc. "Notas para una aproximación a los exilios catalanes de 1936 a 1939", dins de *Españoles en Francia 1936-1946. Coloquio Internacional*. Salamanca: Universidad de Salamanca, 1991.
- VILLARROYA I FONT, Joan. *1939. Derrota i exili*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2000.
- VILLARROYA I FONT, Joan. *Desterrats. L'exili català de 1939*. Barcelona: Base, 2002.
- ZUGAZAGOITIA, Julián. *Guerra y vicisitudes de los españoles*. Barcelona: Pòrtic, 1977.

Obres explicatives locals o sobre aspectes concrets de l'exili municipal

Comarques gironines

- AA.DD. *La Revolució i la Guerra Civil a La Bisbal*. La Bisbal d'Empordà: Arxiu Històric Comarcal i Ajuntament, 1990.
- AA.DD. (Autors Diversos). (1994). *Viatge a Olot. La salvaguarda del patrimoni artístic durant la guerra civil*. Barcelona
- AA.DD. GIFRE, P. (Coord.). (2000). *Història de l'Alt Empordà*. Col·lecció "Història de les Comarques Gironines", Vol. I. Girona, Diputació de Girona.
- AA.DD. (2007). *La Guerra Civil a Olot. Testimonis i vivències*. Estudis Històrics de la Garrotxa, 2. Olot, ACGAX.
- BERNILS, J.M. (1986). *La Guerra Civil a Figueres*. Figueres, Ed. Empordà.
- BERNILS, J.M. (2003). *Darnius*. Quaderns de la Revista de Girona núm. 106, Sèrie Monografies locals núm. 64 . Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- BOIX, R. (1999). "La Retirada. Una visió de l'exili Republicà des de la Jonquera", a *L'Esquerda de la Bastida*. Edició monogràfica en motiu dels 60 anys de la Retirada (30 de març de 1999). La Jonquera, L'Esquerda de la Bastida.
- BORAO, José E. (1989). "L'aeròdrom militar de la Vall d'en Bas". Dins *Verntallat* núm.31. Vall de Bas.
- PUJOL BERTRAN, MANEL. *Camprodon : crònica de cent anys : 1892-1992*. [S.l.] : l'autor, DL 1993.
- BORRÀS I DÒLERA, Mercè. *Refugiats/des: 1936-39*. Quaderns de la Revista de Girona, 87. Girona: Diputació de Girona, Caixa de Girona, 2000¹².
- BUSQUETS I BIARNÉS, Joan; MOLERO I PARALS, Josep. *L'ensenyament a Palafrugell*. Col·lecció Quaderns de Palafrugell, 1. Girona: Diputació; Palafrugell: l'Ajuntament, 1993¹³.
- CANER, Pere. *La Vall de Calonge*. Girona: Ajuntament de Calonge i Generalitat de Catalunya, 1983.
- CASTILLO GARCIA, SOFIA. *La Guerra civil a Ripoll: 1936-1939*. Ripoll, Ajuntament

¹² En aquest llibre es parla d'aquells altres exiliats de 1939, els quals ja havien emigrat de les seves terres d'origen com a conseqüència de la guerra i l'avenç territorial de l'exèrcit franquista.

¹³ Hi figuren notícies esparses de mestres palafrugellencs exiliats.

de Ripoll, 1994.

CLARA, Josep. "Sobre el retorn d'alguns exiliats", dins *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Quaderns del Cercle, 16. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000.

CLAVAGUERA CANET, J. (1986). *Llançà. Notícies històriques*. Barcelona, Salvat.
— (1999). *Llançà*. Quaderns de la Revista de Girona núm. 51, Sèrie Monografies locals núm. 84. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.

CLAVIJO LEDESMA, Julio. (1997). *La població refugiada a Olot durant la Guerra Civil (1936 - 1939)*. Estudi i fons documentals. Olot, Eds. El Bassegoda.

COLORADO, A. (1991). *El Museo del Prado y la Guerra Civil. Figueras-Ginebra, 1939*. Madrid, Museo del Prado.

COMPTE, A. (1990). *La Jonquera*. Quaderns de la Revista de Girona núm. 27, Sèrie Monografies locals núm. 15. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.

DABAN I MASSANA, Joaquim. "Els efectes de la guerra: víctimes i repressió al municipi d'Osor (1936-1941)", dins *Quaderns de la Selva*, núm. 4. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 1991.

DÍAZ CAPMANY, C. (2000). *El Castell de Sant Ferran de Figueres. La seva història*. Barcelona, Departament de Cultura / Generalitat de Catalunya. (1ª Ed., 1982)

EJARQUE, J. i RUSTULLET, M. (2004). *El camp d'aviació de Martís (1938-1960)*. Banyoles, Consell Comarcal del Pla de l'Estany.

FERRER, Francesc. "Incautació de patrimonis col·lectius i individuals per responsabilitats polítiques", dins AA.DD. *La Guerra Civil a les comarques gironines (1936-1939)*. Quaderns del Cercle, 2. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1986, pp. 454.

GAITX MOLTÓ, Jordi. "Exili i territorialitats locals el 1939. El cas de Sant Feliu de Guíxols", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 2. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2003.

GAITX, J. (2007). *L'Exili al Baix Empordà al 1939*. XVI Premi Pere Lloberas. La Bisbal, Ajuntament de La Bisbal.

GIMÉNEZ CABALLERO, E. (1939). *iHay Pirineos! Notas de un alférez de la IVª de Navarra sobre la conquista de Port-bou*. Barcelona, Editorial Nacional.

ISSOREL, J. (2000). *Collioure 1939. Les derniers jours d'Antonio Machado*. Perpinyà, Editorial Mare Nostrum.

JIMÉNEZ, Àngel. *La guerra civil a Sant Feliu de Guíxols (1936-1939)*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament 1995.

JIMÉNEZ, Àngel. *Sant Feliu de Guíxols. Una lectura històrica*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 1997.

JIMÉNEZ, Àngel. "Exili i repressió contra els béns de la família de Josep Irla (1939-1951)", dins *Revista de Girona*, nº 183 (juliol-agost). Diputació de Girona, 1997.

JUANOLA I BOERA, A. (1996). *La Vajol*. Quaderns de la Revista de Girona núm. 65, Sèrie Monografies locals núm. 37. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.

IZARD, P. (1974). *La petite histoire : Argelès-sur-Mer. 1900-1940*. Argelers, Edicions Massana.

LLOBERAS, Pere. *La Bisbal, anys enrera. 1900-1939*, Barcelona: Tipografia Empòrium, 1974.

MARQUÈS, Salomó. "Mestres del Baix Empordà a l'exili durant el franquisme", dins *Estudis del Baix Empordà*, núm. 14. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 1995.

MARQUÈS, Salomó. *L'exili dels mestres (1939-1975)*. Capellades: Universitat de Girona, Col·lecció Aula Oberta, 1995.

- MOLINAS I FALGUERAS, Lluís. *Palafrugell: 1936-1939. (Recull-testimoni d'una guerra)*. Palafrugell: l'autor, Imprenta Palé, 1989.
- MONTELLÀ, A. (2005). *La Maternitat d'Elna. Bressol dels Exiliats*. Barcelona, Ara Llibres.
- MONTELLÀ, A. (2007). *El setè camió*. Barcelona, Ara Llibres.
- MONTERO, J. (2000). *Argelès-Sur-Mer 1939-1999. De la création d'un camp a la commémoration d'un événement*. Memoire de Maîtrise sous la direction du professeur Marie-Claude Chaput. Paris, Université de Paris X-Nanterre (Département d'Études Iberiques et Ibero-Américaines).
- MORET, R.M. i SERRA, E. (2006). *Rabós d'Empordà*. Quaderns de la Revista de Girona núm. 124, Sèrie Monografies locals núm. 74 . Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2000). *La guerra civil a Olot. (1936-1939)*. Recull d'articles. Olot, Ed. Font Moixina.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2003). *Els morts per la guerra civil a la Garrotxa (1936-1939)*. Pròleg de Josep M. Solé i Sabaté. Olot, Ed. Llibres de Batet.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2005). *Dictadura, República i Guerra Civil*. Girona, Quaderns d'Història d'Olot núm.8.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2006). "Smash fascism": *arqueologia de la Guerra Civil a la Garrotxa*. Dins: *Revista de Girona* núm.234. Girona: gener – febrer 2006.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2000). "L'exili olotí del 1939", dins *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Girona: Quaderns del Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000.
- PLA, Jordi. (1996). "Can Perxés d'Agullana", a *Revista de Girona*, núm. 178 (setembre – octubre de 1996). Girona. p. 101-106
- PLANAGUMÀ GELADA, Antoni. (2002). *La guerra civil a Olot. Memòries des de l'exili*. Olot, Nova Biblioteca Olotina. Núm. 2.
- PRUJÀ, J. C. (Ed.) (1982). *Janvier-Février 1939. La Retirada à Prats de Molló. Témoigne*. Arles de Tec.
- . (2003). *Premiers camps de l'exil espagnol Prats-de-Mollo, 1939*. Saint-Cyr-Sur-Loire, Alan Sutton.
- ROMERO, A. i RUIZ, J. (1991). *Figueres*. Quaderns de la Revista de Girona núm. 34, Sèrie Monografies locals núm. 19 . Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- ROURA CASTANYER, Maria del Tura. (1986). *La meva història de la guerra a Olot. Papers de l'Arxiu Casulà*. Olot.
- ROURA SABÀ, P. (1997). *Maçanet de Cabrenys*. Quaderns de la Revista de Girona núm. 71, Sèrie Monografies locals núm. 41. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- SAGNES, J. i CAUCANAS, S. (ed.) (1990). *Les français et la guerre d'Espagne. Actes du Colloque de Perpignan, 28-30 septembre 1989*. Perpinyà, (Centre de Recherche sur les Problemes de la Frontière (CPREPF), Universitat de Perpinyà.
- SALVATELLA, Josep i COLOMÉ, Montserrat. *Crònica d'un segle. Palafrugell, 1900-1999*. Palafrugell: Edicions Baix Empordà, 2000.
- TUBERT, E. (1988). *Agullana*. Quaderns de la Revista de Girona núm. 20 , Sèrie Monografies locals núm. 11 . Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- TUBAN, G. (2003). *Les séquestrés de Collioure. Un camp disciplinaire au Château Royal*. Perpinyà, Editions Mare Nostrum.
- TRAVESA, G. (2005). *Refugiats, desplaçats i exiliats durant la Guerra Civil espanyola a Camprodon*. Treball de Recerca de 2n de Batxillerat Social, IES-SEP La Garrotes.
- VILA MITJÀ, M. (1994). *L'Escala, 1931-1947 (República - Guerra Civil - Postguerra)*. Ajuntament de l'Escala / Diputació de Girona.
- VILAR, Albert. *La Guerra Civil a Calonge*. Calonge: Bar Xicu i Galeria Tot Art, 2001.

Altres comarques i regions

- ARRIEN, Gregorio. *El primer exili dels bascos: Catalunya 1936-1939*. Barcelona: Fundació Ramon Trias Fargas Bilbao, Fundación Sabino Arana, 2000.
- CORTÉS, Santi. "Els exiliats valencianistes", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- De les bombes a l'exili: Gandia 1939*. [Catàleg de l'exposició]. Gandia: CEIC Alfons el Vell, 2001.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos. *El Exilio gallego de la Guerra Civil*. [A Coruña]: Edición do Castro, 2002.
- MANENT, Albert. "La guerra civil a quatre pobles de les muntanyes de Prades (l'Albiol, Capafonts, la Febró i la Mussara)", dins *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- MARIMON, Antoni. "Exiliats i refugiats de les Pitiüses i de Menorca", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- MAS I GIBERT, Xavier. *Guerra-revolució i contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943). Les dimensions d'una tragèdia*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 2002.
- PLANES, Jordi. "La Agrupación de Bergadanos en el exilio, 1945-1946", dins *Emigración y exilio: españoles en Francia 1936-1946*. Madrid: Eudema, 1996.
- SABATÉ I ALENTORN, Jaume. *Víctimes d'una guerra al Priorat (1936-19..)*. Col·lecció Camí Ral, 21. Barcelona: Rafael Dalmau, 2002.
- SANTACANA, Manuel. "L'exili dels mallorquins", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- SIMÓ BACH, Ricard. *Sabadellencs morts en l'exili*. Sabadell: Agulló Costa, 1986.

Monogràfics

Factors determinants de l'exili, motivacions dels exiliats/des

- AA.DD. *Vencedores y vencidos*. Madrid: Historia 16, 1986.
- GARCIA I FONTANET, Àngel. "Un aspecte de la repressió franquista de la postguerra: la *Ley de Responsabilidades Políticas*", dins RISQUES, Manel; VILANOVA, Francesc; VINYES, Ricard (eds.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- REIG TAPIA, Alberto. "En torno al estudio de la represión franquista", dins *Tiempo de historia*, núm. 58, 1979.

SOLÉ I SABATÉ, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya, 1938-1953*. Barcelona: Edicions 62, 1985.

SOLÉ I SABATÉ i VILLARROYA, Joan. *L'ocupació militar de Catalunya*. L'Avenç: Barcelona, 1987.

Quantificació, identificació, particularitats

Demografia catalana (Guerra Civil i postguerra)

AA.DD. *Gran geografia comarcal de Catalunya*. Ed. Enciclopedia Catalana, Barcelona, 1982.

ARÓSTEGUI, Julio. *Sociedad y guerra*. Madrid: Historia 16, 1986.

BACHOUD, Andrée. "Exilios y migraciones en Argelia. Las difíciles relaciones entre Francia y España", dins *Ayer*, núm. 47, 2002.

BACHOUD, Andrée (dir.). *Exils et émigrations hispaniques au XXe siècle*. Paris: Université Paris 7 : CERIC, 1993.

CABRÉ, Anna Maria. "Les migracions a Catalunya", dins *Els moviments humans en el Mediterrani Occidental* Barcelona: Institut Català d'Estudis Mediterranis, 1989.

CABRÉ I PLA, Anna; PUJADAS I RÚBIAS, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica", dins SUDRIÀ I TRIAY, Carles (dir.). *Població, agricultura i energia*. Volum 5 (1989) de NADAL I OLLER, Jordi (dir.); CABANA I VANCELLS, Francesc (coord.), *Història econòmica de la Catalunya contemporània*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1988-1994.

CARRERAS, A. *Índices españoles. Estudios de historia cuantitativa*. Madrid: Espasa Calpe, 1990.

GIRALT, E.; ABRIL, J. "La población en Cataluña y demás regiones españolas, 1857-1960", dins HORTALÀ, J. *El desarrollo industrial en Cataluña*. 1970.

MALUQUER I SOSTRES, Joaquim. *Població i societat a l'àrea catalana*, Barcelona: A. C., 1965.

MIKELARENA PEÑA, Fernando. "Los movimientos migratorios interprovinciales en España entre 1877 y 1930", dins *Cuadernos Aragoneses de Economía*, III, 2. 1993.

NICOLAU, R. "La población", dins CARRERAS, A. *Estadísticas históricas de España. Siglos XIX y XX*. Madrid: Fundación Banco Exterior, 1987.

REBAGLIATO, Joan. "L'evolució demogràfica entre el 1900 i el 1940", dins SALVAT, Joan (dir.). *Història de Catalunya*, vol. 6. Barcelona: Salvat Editores, 1978.

RECOLONS, Lluís. *La població de Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica. 1900-1970*. Barcelona: Laia, 1976.

YSÀS, Pere; MOLINERO, Carme. "La població catalana a la postguerra: creixement i concentració, 1939-1950", dins *L'Avenç*, 102, març 1987.

Baixes per defunció (Guerra Civil i postguerra)

CASANOVA, Julio. *Morir, matar, sobreviure*, Barcelona: Crítica, 2002.

- JULIÀ, Santos (i altres). "Apéndice. Las cifras. Estado de la cuestión", dins JULIÀ, Santos (coord). *Víctimas de la Guerra civil*. Madrid: Temas de Hoy, p. 407-412.
- SOLÉ SABATÉ, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya, 1938-1953*. Barcelona: Edicions 62, 1985.
- SOLÉ SABATÉ, Josep M.; VILLARROYA, Joan. *Catalunya sota les bombes. 1936-1939*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1986.
- SOLÉ SABATÉ, Josep M.; VILLARROYA, Joan. *La repressió a la rera guarda de Catalunya. 1936-1939*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1989-1990.
- SOLÉ SABATÉ, Josep M.; VILLARROYA, Joan. *L'Ocupació militar de Catalunya, març 1938-febrer 1939*. Barcelona: L'Avenç, 1987.

Baixes degudes a emigracions (1936-1939)

- AA.DD. *Guerre d'Espagne & immigration espagnole*. Montreuil-Sous-Bois: V.O. Editions, 1997.
- FERNÁNDEZ, Alberto. *Emigración republicana española: 1939-1945*, Algorta: Zero, 1972.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Republicans i revolucionaris. Orígens socials i polítics de l'exili català de 1939", dins SANTESMASES, J. (dir.). *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana. Actes del VI Congrés de la CCEPC (Barcelona, 3 i 4 de novembre de 2006)*. Valls: Cossetània Edicions, 2006.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "República i revolució. Orígens socials i polítics de l'exili català de 1939", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'exili català de 1936-1939. Un balanç. Vol. II*. Cercle d'Estudis Històrics i Socials: Girona, 2006.
- ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelona: Ed. 62, 1977.
- RUBIO, Javier. *La emigración española a Francia*. Esplugues de Llobregat: Ariel, 1974.
- RUBIO, Javier. *La emigración de la guerra civil de 1936-1939: historia del éxodo que se produce con el fin de la II República española*. Madrid: San Martín, 1977.
- RUBIO, Javier. "Las cifras del exilio", dins *Historia 16*, octubre 1978.
- SÁNCHEZ-BRAVO CENJOR, Antonio. *El peso de la derrota: 1939-1944, la tragedia de medio millón de españoles en el exilio*, Madrid: Edifrans, 1974.

Demografia i quantificació de les baixes de les comarques gironines

- BARBAZA, Yvette. *El paisatge humà de la Costa Brava*. Barcelona: Edicions 62, 1988 (1966).
- CLARA, Josep. "Una nova font per a l'estudi de la repressió franquista: el padró de 1940. Aplicació al Baix Empordà", dins *Estudis sobre temes del Baix Empordà*, nº 9, 1990.
- IGLÉSIES, J. "Demografia històrica del Baix Empordà", dins *XX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos*. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions del Museu Municipal, 1977.

- OLIVA I LLORENS, Jordi. *El cost humà de la Guerra Civil a les comarques gironines: combatents morts i víctimes del material bèl·lic abandonat*. Girona: El Punt, Hermes Comunicacions, 1999.
- SOLANA I SOLANA, Miguel. "Població i poblament al Baix Empordà durant el segle XX: Cent anys de creixement i concentració espacial de la població", dins *Estudis del Baix Empordà*, núm. 21. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 2002.

Identificació nominal d'exiliats/des

- CRUZ, J. Ignacio. *La educación republicana en América: 1939-1992: maestros y profesores valencianos en el exilio*. València: Generalitat Valenciana, Comissió per al Vè Centenari del Descobriment d'Amèrica, Encontre de Dos Mons, 1994.
- "Llista de víctimes del franquisme a Sant Feliu de Guíxols (a 1 de juny de 2003)", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, núm. 2. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2003.
- MARQUÈS, Salomó. *L'exili dels mestres (1939-1975)*. Capellades: Universitat de Girona, Col·lecció Aula Oberta, 1995.
- ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*, Barcelona: Ed. 62, 1977.
- SANZ, Víctor. *El exilio español en Venezuela, vol. I i II*. Caracas: Ed. de la Casa de España y del editor José Agustín Catalá, El Centauro, 1995.

Particularitats dels exiliats i de llurs zones de partida (Espanya, Catalunya)

- AA.DD. *Castellanos sin mancha*. Madrid: Celeste, 1999¹⁴.
- DUARTE, Àngel. *El republicanisme català a la fi del segle XX*. Vica: Eumo editorial, 1987.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Republicans i revolucionaris. Orígens socials i polítics de l'exili català de 1939", dins X, X (dir.). *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana. Actes del VI Congrés de la CCEPC (Barcelona, 3 i 4 de novembre de 2006)*. Valls: Cossetània Edicions, 2006.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "República i revolució. Orígens socials i polítics de l'exili català de 1939", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'exili català de 1936-1939. Un balanç. Vol. II*. Cercle d'Estudis Històrics i Socials: Girona, 2006.
- GALÍ, Alexandre. *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900-1936*, llibre XIX. Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1986.
- GÓMEZ ORTIZ, J.M. *Los gobiernos republicanos*. Barcelona: Bruguera, 1977.
- MOLAS, Isidre (ed.), *Diccionari dels partits polítics de Catalunya. Segle XX*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2000.
- NADAL OLLER, Jordi; Carreras, A. (eds). *Pautas regionales de la industria española. Siglos XIX y XX*. Barcelona: Ariel, 1990.

¹⁴ Conjunt d'articles biogràfics sobre escriptors i intel·lectuals de Castilla-La Mancha que hagueren d'exiliar-se a la fi de la Guerra Civil, essent més ben rebuts a Mèxic que a França.

- ROLDÁN RODRÍGUEZ, Luis. *Militares de la República. Su segunda guerra civil*. Madrid: Vosa, 2000¹⁵.
- VILANOVA, Mercè. *Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República. Orientació del vot, participació i abstenció*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, La Magrana, 1986.
- Baix Empordà:*
- BUSQUETS I BIARNÉS, Joan. *L'Escola Torres Jonama i el seu temps*. Col·lecció Quaderns de Palafrugell, núm. 1. Girona: Diputació; Palafrugell: l'Ajuntament. 2000.
- CABRUJA, Agustí. *Polítics i escriptors gironins durant la República*. Salt: 1987.
- CÁRDABA, Marciano. *Campesinos y revolución en Cataluña. Colectividades agrarias en las comarcas de Girona, 1936-1939*. Madrid: Fundación Anselmo Lorenzo, 2002.
- FERRER I GIRONÈS, Francesc. *Els moviments socials a les comarques gironines*. Girona: Diputació de Girona, 1998.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Exili i territorialitats locals el 1939. El cas de Sant Feliu de Guíxols", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 2. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2003.
- GUARDIOLA GIRBAL, Josep. *Polítics del Baix Empordà*. Palafrugell: ed. de l'autor, 1999.
- JIMÉNEZ, Àngel. *Aproximació a la història de l'ensenyament a Sant Feliu de Guíxols*. Col·lecció Estudis Guixolencs, 2. Sant Feliu de Guíxols: 1988.
- LLUCH, Ernest. *Una teoria de l'Empordà*. Figueres: Edicions Federals, Carles Vallès, 1987.
- PI I SUNYER, Carles. *Una interpretació de l'Empordà*. Barcelona: Destino, 1976.
- RECASENS I ADROHER, Josep. "Albons: canvis profunds i mutacions socials", dins *Revista de Girona*, núm. 101, 1982.

L'impacte de l'exili sobre la societat catalana

- BENET, Josep. "L'exili: una terrible pèrdua per a Catalunya", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.
- CORREDOR, Josep M. "Unes generacions sense mestratges", dins *De casa i d'Europa*. Barcelona: Selecta, 1971.
- SANTACANA, Carles. "L'impacte del franquisme en la cultura catalana", dins FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís; REYES VALENT, Antoni (ed.). *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2000.

Vies i cronologies de la fugida

- AA.DD. *El ocaso de la República*, Madrid: Historia 16, 1986.

¹⁵ Es descriu l'exili d'alguns dels militars fidels a la Segona República. També inclou carrabiners, guàrdia civil i milícies. Recull de lleis del franquisme i la transició, i de les disposicions legals repressives que es van estendre sobre els militars i forces d'ordre. No hi ha llistats de noms de depurats o afusellats.

- FALQUÉS, Marie Ange. *L'Andorra face a l'exode républicain espagnol*. DEA d'Études Andorranes, Perpinyà: Institut d'Estudis Andorrans 1979.
- FORT, Joan. "Els informes dels italians: cronologia de l'ocupació", dins FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís; REYES VALENT, Antoni. *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- GAITX MOLTÓ, Jordi; JIMÉNEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols]: [Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols], [2006].
- JUANOLA I BOERA, Albert. "El tresor d'en Negrín i l'èxode d'or i d'art per la Vajol", dins *Revista de Girona*, 1994.
- MAYANS I PLUJÀ, Antoni. "La fi de la Guerra Civil", dins *Revista de Girona*, núm. 193, 1999.
- MOLINAS I FALGUERAS, Lluís. "La retirada dels republicans fins a Argelers (1939)", dins *Revista de Girona*, núm. 198, 2000.
- PAGÈS, Pelai. "La fi de la Guerra Civil als Països Catalans: l'inici de l'exili", dins *El Temps*, núm. 987. València: 2003.
- PERNAU, Jordi. *Diari de la caiguda de Catalunya*. Barcelona: Grupo Zeta, 1989.
- PLA I PLANAS, Jordi. "Can Perxés d'Agullana", dins *Revista de Girona*, núm. 198. pàg. 101-106, 1996.
- PUJIULA, Jordi. "Recuperació d'un viatge únic", dins *Revista de Girona*, núm. 164, pàg. 20-21, 1994.
- SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria; VILLARROYA, Joan. *L'ocupació militar de Catalunya, març 1938 – febrer 1939*. Barcelona: L'Avenç, 1987.

Primers llocs d'assentament

- SUREDA, Francis. "De la guerra civil espanyola a la Segona Guerra Mundial", dins RISQUES, Manel; VILANOVA, Francesc; VINYES, Ricard (eds.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

Llocs d'acolliment de nens republicans durant la guerra civil

- ALTED VIGIL, Alicia. *Los niños de la guerra de España en la Unión Soviética: de la evacuación al retorno, 1937-1999*, Madrid: Fundación Largo Caballero, 1999.
- GAITX MOLTÓ, Jordi; JIMÉNEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols]: [Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols], [2006].
- MATEO GAMBARTE, Eduardo. *Los niños de la guerra. Literatura del exilio español en México*, Lleida: Universitat de Lleida i Pagès Editors, 1996.
- PÀMIÉS, Teresa. *Los niños de la guerra*. Barcelona: Bruguera, 1977.
- PLA BRUGAT, Dolores. *Los niños de Morelia: un estudio sobre los primeros refugiados españoles en México*. Mèxic: Instituto Nacional de Antropología e Historia, 1985.

Camps de concentració i presons franceses

- ANDÚJAR, MANUEL. (1990). *St. Cyprien plage... Campo de concentración*, Huelva, Diputación provincial de Huelva.
- AADD. (2000). *Des dels camps. Cartes de refugiats i internats al Migdia francès l'any 1939*. Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer, núm. 3. Barcelona, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals.
- AADD. (Edició a cura de CAMPILLO, M. i VILANOVA, F.) (2000). *La cultura catalana en el primer exili (1939-1940). Cartes d'escriptors, intel·lectuals i científics*. Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer, núm. 4. Barcelona, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals.
- BOITEL, A. (2001). *Le camp de Rivesaltes 1941-1942. Du centre d'hebergement au "Drancy de la zone libre"*. Perpinyà, Editions Mare Nostrum / PUP.
- CATALÀ, N. (1984). *De la resistència i la deportación. 50 testimonios de mujeres españolas*. Barcelona, Ed. Adgena.
- CHUECA, JOSU. *Gurs, el campo vasco*. Tafalla, Iruña, 2007.
- COHEN, Monique-Lise; MALO, Eric (dirs.). *Les camps du sud-ouest de la France: 1939-1945. Exclusion internement et déportation*, Toulouse: Privat, 1994.
- CROS, P. (2001). *Sanit-Cyprien de 1939 à 1945. Le village, le camp, la guerre*. Canet, Editions del Trabucaire.
- CRUZ, José Ignacio. "Los barracones de cultura: noticias sobre las actividades educativas de los exiliados españoles en los campos de refugiados, dins *Spagna contemporanea*, núm. 5, 1994, p. 61-78.
- DÍAZ ESCULIES, Daniel. *Entre filferrades: un aspecte de l'emigració republicana dels Països Catalans: 1939-1945*, Barcelona: La Magrana, 1993.
- DÍAZ ESCULIES, Daniel. "Entre filferrades", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.
- DREYFUS-ARMAND, Geneviève. *Les camps sur la plage, un exil espagnol*. Paris: Autrement, 1995.
- ESPINAR, Jaime. "*Argelés-sur-mer*": *Campo de Concentración para Españoles* Editorial "Elite", Caracas, Venezuela, 1940.
- FABREGUET, Michel. 1986, "Un groupe de réfugiés politiques: les républicains espagnols des camps d'internement français aux camps de concentration nationaux-socialistes (1939-1941)" dins *Separata de Revue d'Histoire*, núm. 144.
- FEBRÉS, X., GRANDO, R. i QUERALT, J. (1991). *Les camps du Mépris. Des chemins de l'exil à ceux de la résistance 1939-1945*. Canet, Edicions del Trabucaire.
- FEBRÉS, X. (1979). *Frederic Escofet, l'últim exiliat*. Barcelona, Ed. Pòrtic.
- FERRER, Eulalio. *Entre alambradas: diarios de los campos de concentración*. Barcelona: Grijalbo, 1988.
- GARCÍA GERPÉ, M. (1941). *Alambradas. Mis nueve meses por los campos de concentración de Francia*. Buenos Aires, Editorial Costa.
- FORCADA, Eric; TUBAN, Grégory. "Topografia dels camps de concentració de la Catalunya del Nord", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- GAITX MOLTÓ, Jordi; JIMÉNEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols]: [Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols], [2006].
- GRANDO, R. (2006). *iAl Campo! Espagne 1939. Exode, frontière, exil*. Perpinyà, Editorial Mare Nostrum.

- GRANDO, René; QUERALT FEBRÉS, Xavier. 1981, *1939: 500.000 républicains venus du Sud, indésirables en Roussillon*. Éd. Du Chiendent, 1981.
- GRYNBERG, A. (1999). *Les Camps de la honte. Les internés juifs des camps français, 1939-1944* Paris, Éditions de la découverte.
- IZARD, P. (1974). *La petite histoire : Argelès-sur-Mer. 1900-1940*. Argelers, Edicions Massana.
- LAHARIE, Claude. *Le camp de Gurs, 1939-1945. Un aspect méconnu de l'histoire de Vichy*. Biarritz: , J&D Editions, 1993.
- LEIBERICH, Michel. "El mundo concentracionario europeo", dins MOLINERO, Carme; SALA, Margarida; SOBREQUÉS, Jaume (eds.). *Una inmensa prisi3n*. Col. Contrastes. Crítica: Barcelona: 2003.
- LUCIO, Santiago. *Internamiento y resistencia de los republicanos espa1oles en 1frica del Norte durante la segunda guerra mundial*. Sant Cugat del Vallès: Rafael Barrera, 1981.
- METTAY, J. (2001). *L'archipel du m3pris. Histoire du camp de Rivesaltes de 1939 à nos jours*. Canet, Editions del Trabucaire.
- MESTRE FERRANDO, C. (1986). *Arreu la sorra*. Barcelona, El Llamp.
- MOLINS I FÀBREGA, Narcís; BARTOLÍ, Josep. *Campos de concentraci3n, 1939-1944*. Mèxic: Ibèria, 1944.
- MONTERO, J. (2000). *Argelès-Sur-Mer 1939-1999. De la cr3ation d'un camp a la comm3moration d'un 3v3nement*. Memoire de Maîtrisse sous la direction du professeur Marie-Claude Chaput. Paris, Université de Paris X-Nanterre (Département d'Études Iberiques et Ibero-Américaines).
- PAGÈS, P. i PÉREZ, A. (2003). *Aquella guerra tan llunyana i tan propera (1936-1939). Testimonis i records de la Guerra Civil a Catalunya*. Lleida, Pagès Editors.
- PESCHANSKI, Denis. *La France des camps: l'internement, 1938-1946*. Paris: Gallimard, 2002.
- PONS, F. (1993). *Barbelés à Argelès et autour d'autres camps*. Paris, L'Hamattan.
- PLAZA, Esther; JIMÉNEZ NAVARRO, Àngel; GAITX MOLTÓ, Jordi; AULADELL AGULLÓ, Marc. "Els camps de concentraci3n", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols i la vall d'Aro*, núm. 6. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2006, pàg. 2-8.
- PRUJA, Jean-Claude. *Premiers camps de l'exil espagnol. Prats de Molló, 1939*. Saint-Cyr-sur-Loire: Alan Sutton, 2003.
- RAFFANEAU-BOJ, Marie-Claude. *Odyssée pour la liberté: les camps de prisonniers espagnols 1939-1945*, Paris: Denoël, 1993.
- RAFFANEAU-BOJ, Marie-Claude. 1995, *Los campos de concentraci3n de los refugiados espa1oles en Francia: 1939-1945*, Barcelona: Omega, 1995.
- SARLÉ-ROIGÉ, LI. (1981) *Ombres de la vida i de la mort. Un exiliat català en els camps de reclusi3n i els sanatoris francesos*. Barcelona, Ed. Pòrtic.
- SENDER, RAMON J. (1971) (Escrit el 1942). *Cronica del Alba*. Madrid, Alianza Editorial.
- STEIN, L. (1981). *Par-delà l'exil et la mort. Les républicains espagnols en France*. Paris, Mazarine. (edici3n original de 1979, Harvard)
- STEPHEN, Walter M. *La Retirada: Sixty Years on at Argeles*. Hills of Home. Edimburgh, Scotland. (2001).
- TORMO, D. (2006). *Els camps de refugiats. La Guerra Civil: balanç final. D'Argelers a el Barcarès*. Barcelona, Edicions 62.
- TUBAN, Grégory. *Les séquestrés de Collioure. Un camp disciplinaire au Château royal en 1939*. Perpignan: Mare Nostrum, 2003.

- URZÁIZ, Francisco (1992). "St. Cyprien" dins *Cuadernos Republicanos*. Núm. 12, octubre de 1992; Madrid, p. 41-45.
- VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc. (2006). *Exiliats, proscrits, deportats. El primer exili dels republicans espanyols: dels camps francesos al llindar de la desesperació*. Barcelona, Empúries.
- VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc. "En el exilio: de los campos franceses al umbral de la deportación", dins MOLINERO, Carme; SALA, Margarida; SOBREQÜÉS, Jaume (eds.). *Una inmensa prisión*. Col. Contrastes. Crítica: Barcelona: 2003.
- VILLEGAS, Jean-Claude (coord.). *Plages d'exil: les camps de refugies espagnols en France*. Toulouse, Centre d'Études et de Recherches Hispaniques du XX siècle, 1989¹⁶.
- VIVES I CLAVÉ, Pere. *Cartes des del camps de concentració*. Barcelona: Edicions 62, 1980.

Companies de Treballadors i alistament als exèrcits aliats

- ARASA, Daniel. "Catalans a la Segona Guerra Mundial", dins *L'Avenç*, núm. 196, 1995 (octubre).
- GALLEGO I SERRA, Fermí. "Desxiframent de comunicacions: la *punxada* que va vèncer Hitler", dins *L'Avenç*, núm. 196, 1995 (octubre).
- MARTÍNEZ FIOL, David. "Soldats de Catalunya: una via militar d'alliberament nacional (1939-1945)", dins *L'Avenç*, núm. 196, 1995 (octubre).

Camps nazis

- AA.DD. *Mauthausen. Crònica gràfica de la deportació*. Barcelona: Viena edicions, 2002.
- ALFAYA, J. (1970). *Españoles bajo el III Reich. Los recuerdos de un triángulo azul*, Madrid, Ed. Cuadernos para el Diálogo.
- AMAT-PINIELLA, J. (2001). *K.L. Reich*. Barcelona, Ed. 62.
- ANTHONIOZ-DE GAULLE, Geneviève (i al.). *Mujeres bajo el nazismo*. Barcelona: Fontanella, Amigos de Ravensbrück i Asociación de Deportadas e Internadas de la Resistencia, 1966.
- ARMENGOU, M. i BELIS, R. (2007). *Ravensbrück, l'infern de les dones*. Barcelona, Angle Editorial/ Televisió de Catalunya.
- BASSA, David; RIBÓ, Jordi. *Memòria de l'infern. Els supervivents catalans dels camps nazis*. Barcelona: Edicions 62, 2002.
- BERMEJO, Benito. *Francesc Boix, el fotògraf de Mauthausen*. Barcelona: La Magrana, 2002.
- BERMEJO, B. i CHECA, S. (2006). *Libro Memorial. Españoles deportados a los campos nazis (1940-1945)*. Madrid, Secretaria General Técnica / Subdirección General de Publicaciones, Información y Documentación.
- BERNADAC, Christian. *Los Maniqués desnudos*. Barcelona: Grijalbo, 1974.
- CATALÀ, Neus. *De la resistencia y la deportación. 50 testimonios de mujeres españolas*. Barcelona: Península, 2000.

¹⁶ S'hi recullen els butlletins editats a mà als camps de concentració.

- FABREGUET, Michel. "Un groupe de réfugiés politiques: les républicains espagnols des camps d'internement français aux camps de concentration nationaux-socialistes (1939-1941)" dins *Separata de Revue d'Histoire*. 2è. Guerre, núm. 144, 1986.
- GAY I FRÍAS, Josep Víctor. "Memorial Anna Frank en el cor de Girona", dins *Revista de Girona*, núm. 188, 1998.
- GIMENO FONT, E. (2007). *Buchenwald, Dora, Bergen-Belsen. Vivències d'un deportat*. Barcelona, Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya.
- GRYNBERG, A. (1999). *Les Camps de la honte. Les internés juifs des camps français, 1939-1944* París, Éditions de la découverte.
- MARFIL, J. (2003). *J'ai survécu à l'enfer nazi*. Paris, L'Harmattan.
- PONS PRADES, E. (1977). *Los derrotados y el exilio*. Barcelona, Bruguera.
- . (1995). *Morir por la libertad. Españoles en los campos de exterminio nazis*, Madrid, Ediciones Versa.
- . (2005). *El holocausto de los republicanos españoles. Vida y muerte en los campos de exterminio alemanes (1940-1945)*. Barcelona, Belacqua.
- REVERTER, Elisa. *Dones a l'infern*. Barcelona: Columna: Edicions de l'Eixample, 1995.
- RODRÍGUEZ JIMÉNEZ, José Luis. *Los Esclavos españoles de Hitler*. Barcelona: Planeta, 2002.
- ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelona: Ed. 62, 1977.
- SALOU OLIVARES V. i SALOU OLIVARES, P. (2005). *Los republicanos españoles en el campo de concentración de Mauthausen. El deber colectivo de sobrevivir* (Versió bilingüe francès -castellà). Paris, Ed. Tiresias.
- TORAN, Rosa. *Mauthausen. L'univers de l'horror*. Edició especial per a l'exposició. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya i Amical de Mauthausen, 2001.
- TORAN, Rosa. *Vida i mort dels republicans als camps nazis*, Barcelona: Proa, 2002.

Entitats d'ajuda als refugiats

- ALTED VIGIL, Alicia. "La Cruz Roja Republicana Española en Francia, 1945-1986", dins *Historia Contemporánea. Revista del Departamento de Historia Contemporánea de la Universidad del País Vasco*, núm. 6. Bilbao, 1991.
- CABRÉ I LLORET, Salvador. "La Generalitat de Catalunya durant el primer exili (febrer 1939 - juny 1940)", dins *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, núm. 29, primavera de 2001.
- CAMPILLO, Maria; VILANOVA, Francesc (eds.). *La cultura catalana en el primer exili (1939-1940). Cartes d'escriptors, intel·lectuals i científics*. Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer, 4. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals, 2000¹⁷.
- ORDÓÑEZ ALONSO, María Magdalena. *El Comité Técnico de Ayuda a los Republicanos Españoles: Historia y Documentos*. México: Instituto Nacional de Antropología e Historia, 1997.

Regions i estats d'acolliment dels exiliats com a ciutadans lliures

General

¹⁷ En especial s'hi tracten les residències d'intel·lectuals, però també els serveis d'ajuda que es bastiren des de la Generalitat, tant en la *presentació* com en les mateixes cartes.

ABELLÁN, José Luis (coord.). *La otra cara del exilio: la diáspora del 39*, Madrid: Universidad Complutense, 1990.

França

AA.DD. *Españoles en Francia 1936-1946 : coloquio internacional*. Salamanca: maig 1991.

AA.DD. *El exilio libertario en Francia (1939-75)*. Actas del coloquio. Béziers: Fundación Salvador Seguí, 1993.

AA.DD. *Memorias del olvido. La contribución de los republicanos españoles a la Resistencia y a la Liberación de Francia*. París: FACEEF, 1996.

ALTED, Alicia; DOMERGUE, Lucienne (coords.). *El exilio republicano español en Toulouse: 1939-1999*. Madrid: UNED, PUM Toulouse, 2003.

ALTED VIGIL, Alicia; AZNAR SOLER, Manuel (eds.). *Literatura y cultura del exilio español de 1939 en Francia*. Salamanca: AEMIC-GEXEL, 1998.

ANGOUSTURES, Aline. "Les réfugiés espagnols en France de 1945 à 1981", dins *Revue d'Histoire Moderne et Contemporaine*, 44-3, juliol-setembre 1997.

BARRUSO, Pedro. *El frente silencioso. La guerra civil española en el sudoeste de Francia*. Alegia: Hiria, 2001.

BORRELL MERLIN, María Dolores. "Exilio catalán y desde Cataluña en la fase final de la guerra: 'Un día en la vida de un exiliado catalán en Francia' (testimonio escrito)", dins *Españoles en Francia 1936-1946*. Col.loqui internacional. Salamanca: Universidad de Salamanca, maig 1991. [s. n.]

CARRASCO, J. *La odisea de los republicanos españoles en Francia (1939-1945)*, Barcelona: Nova Lletra, 1980.

CUESTA, Josefina; BERMEJO, Benito (coords.). *Emigración y exilio: españoles en Francia, 1936-1946*. Madrid: Eudema, 1996.

DOMERGUE, Lucienne (ed.). *L'exil républicain espagnol à Toulouse, 1939-1999*. Tolosa: Presses universitaires du Mirail, 1999.

DREYFUS-ARMAND, Geneviève. *L'exil des républicains espagnols en France. De la guerre civile à la mort de Franco*. Paris: Albin Michel, 1999.

DREYFUS-ARMAND, Geneviève. *El exilio de los republicanos españoles en Francia. De la guerra civil a la muerte de Franco*. Barcelona: Crítica, 2000.

FALGUERA, Narcise. *Guerrilleros en terres de France. Les Républicains espagnols dans la Résistance française*. Pautin: Le temps des Cerises, 2000.

FONTSERÈ, Carles. *Un exiliado de tercera. En París durante la Segunda Guerra Mundial*. Barcelona: Acantilado, 2004.

GAITX MOLTÓ, Jordi; JIMÉNEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols]: [Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols], [2006].

HERMET, Guy. *Les Espagnols en France. Immigration et culture*. París: Editions Ouvrières, 1967.

SAGNES, J. i CAUCANAS, S. (ed.) (1990). *Les français et la guerre d'Espagne. Actes du Colloque de Perpignan, 28-30 septembre 1989*. Perpinyà, (Centre de Recherche sur les Problemes de la Frontière (CPREPF), Universitat de Perpinyà).

- PIKE, David Wingeate. *Vae victis: los republicanos españoles refugiados en Francia (1939-1944)*. París: Ruedo Ibérico, 1969.
- PLANES, Jordi. "Les français jugés par les réfugiés catalans", dins *Les français et la guerre d'Espagne*. Perpinya: Université, 1990.
- PLANES, Jordi. "Organizations catalanes en France (1938-1945): refus ou intégration?", dins *Italiens et espagnols en France, 1938-1946*. París: CNRS, 1991.
- PONS, Eduardo. *Republicanos españoles en la II Guerra Mundial*. Madrid: Edit. La Esfera de los Libros, 2003.
- SAGNES, Jean; CAUCANAS, Sylvie. *Les Français et la guerre d'Espagne*. Actes del col·loqui celebrat a Perpinyà el 28, 29 i 30 de setembre de 1989. Perpinyà: Centre de Recherche sur les Problemes de la Frontiere, 1990.
- SORIANO, Antonio. *Éxodos, historia oral del exilio republicano en Francia, 1939-1945*. Barcelona: Crítica, 1989.
- SORIANO, Antonio. *Itinéraire des exilés espagnols en France dans Toulouse et sa région*. París: 1991.
- SUREDA, Francis. "De la guerra civil espanyola a la Segona Guerra Mundial", dins RISQUES, Manel; VILANOVA, Francesc; VINYES, Ricard (eds.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- STEIN, Louis. *Más allá de la muerte y del exilio. Los republicanos españoles en Francia, 1939-1945*. Barcelona: Plaza & Janés, 1983.
- STEIN, Louis. *Par delà l'exil et la mort: les républicains espagnols en France*. [s. l.]: tazarine, 1981.

Andorra

- CLARA, Josep. "L'exili a Andorra", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.

Suïssa

- FARRÉ, Sebastien. *La Suisse et l'Espagne: émigration espagnole et lutte antifranquiste à Genève et en Suisse (1959-1964)*. Universitat de Ginebra: (Mémoire de Licence de 1996, no publicada).

Anglaterra

- ARASA, Daniel. 1995, *Exiliados y enfrentados: los españoles en Inglaterra de 1936 a 1945*. Madrid, Ed. De la Tempestad, 1995.
- MONTFERRER CATALÁN, Luís. *La producción intelectual de los emigrados españoles en Gran Bretaña durante la Guerra Civil y el franquismo, 1936-1975*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1992.

Magrib

LUCIO, Santiago. *Internamiento y resistencia de los republicanos españoles en África del Norte durante la segunda guerra mundial*. Sant Cugat del Vallès: Rafael Barrera, 1981.

MUÑOZ CONGOST, José. *Por tierras de Moros (el exilio español en el Magreb)*. Madrid, Ed. Madre Tierra, 1991.

URSS

ALTED VIGIL, Alicia. *Los niños de la guerra de España en la Unión Soviética: de la evacuación al retorno, 1937-1999*, Madrid: Fundación Largo Caballero, 1999.

ALTED VIGIL, Alicia. "El exilio español en la Unión Soviética", dins *Ayer*, 47, 2002.

Continent americà

AA.DD. "El exilio literario español en América", dins *Guaragua. Revista de cultura latinoamericana*, Barcelona: 5, 1997.

ABELLÁN, José Luís. *El exilio filosófico en América: los transterrados de 1939*. México: Fondo de Cultura Económica, 1998.

CASTELLS, Víctor. "Exili", dins *Catalans d'America per la independència*. Barcelona: Pòrtic, 1986.

CHÁVEZ, Ernesto. *Libro de oro, 1941-1990 = Llibre d'or, 1941-1990*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Comissió America Catalunya, 1992.

GRASES, Pere. *Catalans a les Amèriques i altres escrits*. Barcelona: Fundació Miquel Torres, 1990. 164

DE LLERA ESTEBAN, Luís (coord.). *El último exilio español en América. Grandeza y miseria de una formidable aventura*. Madrid: Editorial Mapfre, Colección Relaciones entre España y América 1996.

ESTEVA FABREGAT, Claudi. *L'Exili català als països americans: una perspectiva antropològica*. Comissió Amèrica i Catalunya, 1990.

MANENT, Albert (dir.). *Diccionari dels catalans d'Amèrica. Contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic* Barcelona: Generalitat de Catalunya, Comissió Amèrica i Catalunya, 1992.

PLA BRUGAT, Dolores. "El exilio republicano en Hispanoamérica. Su historia e historiografía", dins *Historia Social*, 42, València: UNED, 2002.

RODRÍGUEZ-ARIAS BUSTAMANTE, Lino. *La guerra civil y los españoles en América*. Madrid: Martín & Macias, 1977.

VILA, Marc-Aureli. "L'exili català a Llatinoamerica", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.

Mèxic

AA.DD. *México y la República Española. Antología de documentos, 1931-1977*. México: Centro Republicano Español de México, 1978.

AA.DD. 1997, "El exilio español en México (1939-1977)", dins *Taifa, publicación trimestral de literatura*, Barcelona: 2ª época, 1997.

- AA.DD., 1998, *Los refugiados españoles y la cultura mexicana*, Publicaciones de la Residencia de Estudiantes, Madrid.
- ALONSO, María de la Soledad. *Palabras del exilio: contribución a la historia de los refugiados españoles en México*. México: Archivo de la Palabra del Instituto Nacional de Antropología e Historia, 1984.
- ABELLÁN, José Luís (coord.). *Los refugiados españoles y la cultura mexicana*. Madrid: Residencia de Estudiantes, El Colegio de México, 1998.
- ARAMBURU SANTA CRUZ, Fernando. *Actitud del gobierno de Mexico en el caso de España*. Santa Cruz Mexico : Escuela Libre de Derecho, 1963.
- FÁBREGAS PUIG, Andrés. "Los intelectuales catalanes del exilio y la antropología mexicana", dins *Catalanes de México*, número monogràfic de la revista Estudios Jaliscienses, 46. Zapopan, Jalisco: Colegio de Jalisco, 2001.
- FAGEN, Patricia W. *Exiles and citizens: spanish republicans in Mexico*. University of Texas Press, 1973.
- FRESCO, Mauricio. *La emigración republicana española: una victoria de Méjico*. Mexic DF: Editores Asociados, 1950.
- HERNÁNDEZ, P. *Veus de l'exili a Mèxic. Una catalanitat a prova*. Barcelona: Pòrtic, 2000.
- L'exili espanyol a Mexic*: Barcelona:Ajuntament de Barcelona; Madrid: Ministerio de Cultura, 1984.
- LIDA, Clara E; MATESANZ, José Antonio. *La Casa de España en México*. México D.F. : El Colegio de México, Centro de Estudios Históricos, 1988.
- LIGORRED PERRAMON, F. *Presencia catalana en la Península de Yucatán*. México: El Colegio de Jalisco, Generalitat de Catalunya (Ensayos). 1998.
- MARQUÈS SUREDA, Salomó. "Riqueza para unos, pobreza para otros", dins *Catalanes de México*, número monogràfic de la revista Estudios Jaliscienses, 46. Zapopan, Jalisco: Colegio de Jalisco, 2001.
- MATEO GAMBARTE, Eduardo. *Los niños de la guerra. Literatura del exilio español en México*. Lleida: Universitat de Lleida i Pagès Editors, 1996.
- MATEOS, Abdón. "Los republicanos españoles en el México cardenista", dins *Ayer*, 47, 2002.
- MATESANZ, José Antonio. *Las raíces del exilio. México ante la Guerra Civil española (1936-1939)*. México DF: El Colegio de México Universidad Nacional, 2000.
- MOLINA HURTADO, Mª Mercedes. *En tierra bien distante. Refugiados españoles en Chiapas*. Chiapas: Gobierno del Estado de Chiapas, 1993.
- MONEDERO LÓPEZ, Enrique. *México. Los colegios del exilio*. Madrid: Fundación Españoles en el Mundo, 1996.
- MURIÀ, J. M. (coord.). *Diccionario de los catalanes de México*. México: El Colegio de Jalisco-Generalitat de Catalunya, 1996.
- NOGUER FERRER, Marta. *Paraules al vent: presència d'escriptors catalans a la premsa cultural mexicana 1939-1975*. Treball de recerca. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Lletres, 2003.
- NOGUER FERRER, Marta; GUZMÁN MONCADA, Carlos. "Avel·lí Artís-Gener: testimonio de un catalán de México", dins *Catalanes de México*, número monogràfic de la revista Estudios Jaliscienses, 46. Zapopan, Jalisco: Colegio de Jalisco, 2001.
- OTAOLA. *La librería de Arana. Historia y fantasía*. Madrid: Ediciones del Imán, 2000.

- PLA BRUGAT, Dolores. *Los niños de Morelia: un estudio sobre los primeros refugiados españoles en México*. Mèxic: Instituto Nacional de Antropología e Historia, 1985.
- PLA BRUGAT, Dolores; ORDÓÑEZ, M. M.; FÉRRIZ ROURE, T. *El exilio catalán en México. Notas para su estudio*. México: El Colegio de Jalisco, Generalitat de Catalunya (Ensayos), 1997.
- PLA BRUGAT, Dolores. *Els exiliats catalans a Mèxic: un estudi de l'emigració republicana*. Catarroja-Barcelona: Afers, 2000.
- RIERA LLORCA, Vicenç. *Els exiliats catalans a Mèxic*. Barcelona: Curial, 1994.
- ROMAGUERA I RAMIÓ, Joaquim. "Presencia del exilio catalán en el cine mexicano", dins *Catalanes de México*, número monogràfic de la revista Estudios Jaliscienses, 46. Zapopan, Jalisco: Colegio de Jalisco, 2001.
- SMITH, Louis Elwyn. *Mexico and the spanish republicans*. University of California, 1955.

Argentina

- SCHWARZSTEIN, Dora. *Entre Franco y Perón. Memoria e identidad del exilio republicano en la Argentina*. Crítica. Barcelona, 2001.
- SCHWARZSTEIN, Dora. "La llegada de los republicanos españoles a la Argentina", dins *Estudios Migratorios Latinoamericanos*, núm. 37. Buenos Aires: CEMLA, 1997.
- SOLÉ CAVALLÉ, Josep M. *70 anys del Casal Catala de Montevideo (1926-1996)*. Montevideo: Blanes, 1997.

Veneçuela

- MARQUÈS, Salomó; MARTÍN FRECHILLA, Juan José. *La labor educativa de los exiliados españoles en Venezuela*. Caracas, 2002.
- SANZ, Víctor. *El exilio español en Venezuela*, vol. I i II. Caracas: Editor José Agustín Catalá, Ediciones de la Casa de España, Centauro, 1995.

Colòmbia

- MARTÍNEZ GORROÑO, Mª Eugenia. *Españolas en Colombia : la huella cultural de mujeres exiliadas tras la guerra civil*. Madrid : Fundación Españoles en el Mundo, 1999.

Xile

- LEMUS, Encarnación. "Identidad e identidades nacionales en los republicanos españoles de Chile", dins *Ayer*, 47, 2002.
- NORAMBUENA CARRASCO, Carmen. *Disconformes y exiliados: artistas e intelectuales españoles en Chile, 1939-2000*. Santiago de Chile: Universidad de Santiago de Chile. Instituto de Estudios Avanzados, 2002.

República Dominicana

DÍAZ ESCULIES, Daniel. *L'exili català de 1939 a la República Dominicana*. Barcelona: La Magrana, 1995.

E.U.A

RUEDA HERNANZ, Germán. *La Emigración contemporánea de españoles a Estados Unidos, 1820-1950. De "dons" a "misters"*. Madrid: Mapfre, 1993.

Condicions de vida a l'exili

Inserció en una nova societat: tracte rebut, permisos de residència i oportunitats de treball

GARCÍA PÉREZ, Rafael. "El envío de trabajadores españoles a Alemania durante la Segunda Guerra Mundial", dins *Hispania. Revista Española de Historia*, vol. XXII, núm. 85, Madrid, 1962¹⁸.

MARQUÈS SUREDA, Salomó. "Riqueza para unos, pobreza para otros", dins *Catalanes de México*, número monogràfic de la revista Estudios Jaliscienses, 46. Zapopan, Jalisco: Colegio de Jalisco, 2001.

MARTÍN SÁNCHEZ, Isabel. "La conexión entre exilio político y emigración económica", dins *Cuadernos Republicanos*. Madrid: Centro de Investigación y Estudios Republicanos, 1999.

Xarxes d'exiliats: manteniment dels trets culturals propis, expectatives de retorn, nous àmbits de sociabilitat

PLANES, Jordi. "La Agrupación de Bergadanos en el exilio, 1945-1946", dins *Emigración y exilio: españoles en Francia 1936-1946*. Madrid: Eudema, 1996,

Institucions de govern

Govern català

ARASA FAVA, Daniel. "Nacionalistas catalanes: el Consell Nacional frente a Irla", dins *Exiliados y enfrentados: los españoles en Inglaterra de 1936 a 1945*. Barcelona: La Tempestad, 1995.

CALVET, Felip; ROIG ROSICH, Josep M. *Josep Irla. President de la Generalitat de Catalunya a l'exili*. Barcelona: Teide, 1981¹⁹.

DÍAZ ESCULIES, Daniel. "La Generalitat de Catalunya republicana en el exilio (1939-1945)", dins *Españoles en Francia 1936-1946. Coloquio internacional*.

¹⁸ Un dels primers treballs que, dins de la historiografia espanyola adscrita a la revista *Hispania*, abordava el període cronològic posterior a la Guerra Civil, segons Maria Angustias Marcos Barrado. "Apuntes para el estudio historiográfico de los trabajos de historia contemporánea en la revista *Hispania*", dins *Hispania. Revista Española de Historia*, núm. 176, Madrid, 1990.

¹⁹ Existeix una edició de 1983, també feta per Teide, però considerada dins les publicacions de la Fundació Salvador Vives Casajuana ; 80. I una altra a Girona: CCG Edicions, 2006.

- Salamanca: Universidad de Salamanca, 1991.
- DÍAZ ESCULIES, Daniel. "La Generalitat de Catalunya a l'exili (1939-1977)". *L'Avenç*, núm. 183. Barcelona: juliol-agost 1994.
- FERRER, Miquel. *La Generalitat de Catalunya a l'exili*. Barcelona: Aymà, 1977.
- POBLET, Josep M^a. *Els darrers temps de la Generalitat i la República*. Barcelona: Dopesa, 1978.
- VALLÈS, Edmon. *La Generalitat de Catalunya en la història*. Barcelona: Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi, 1978.
- VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc. "El Consell Nacional de Londres", dins RISQUES, Manel; VILANOVA, Francesc; VINYES, Ricard (eds.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- VILANOVA, Francesc. "La fi de la Generalitat republicana", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.

Govern espanyol

- AA.DD. *México y la República Española. Antología de documentos, 1931-1977*. Centro Republicano Español de México, 1978.
- ALTED, Alicia. "La République espagnole, 1936-1946: exil et reconstitution des institutions de l'état des régions autonomes. Le gouvernement de José Giral", dins MILZA, Pierri; PESCHANSKI, Dennis. *Exils et migration italiens et espagnols en France, 1938-1946*. Paris: L'Harmattan, 1994.
- CABEZA SÁNCHEZ-ALBORNOZ, Sonsoles. *Historia política de la Segunda República en el exilio*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 1997.
- MARICHAL, Juan. "Una admirable Numancia errante", dins ALTED VIGIL, Alicia. *El Archivo de la República Española en el exilio, 1945-1977. Inventario del Fondo París*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 1993.
- MARTÍNEZ FEDUCHY, Manuel. *Los amenos senderos del exilio: la República española de 1931 a 1977*. Mèxic, 1982.
- DEL VALLE, José María. *Las Instituciones de la República española en exilio*. Paris: Ruedo Ibérico, 1976.

Acció política²⁰

- ALTED VIGIL, Alicia. "Gobiernos y partidos republicanos españoles en el exilio (1950-1962)", dins *Melanges de la Casa de Velázquez*. MCV, t. XXVII (3). Madrid: 1991.
- AULADELL AGULLÓ, Marc; GAITX MOLTÓ, Jordi; PLAZA MASSÓ, Esther. "L'Església catòlica en el marc de la postguerra", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, núm. 5. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2005, pàg. 2-8.

²⁰ Com a eina indispensable en aquest camp, disposem de: MOLAS, Isidre (ed.). *Diccionari dels partits polítics de Catalunya. Segle XX*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2000.

- BOIX I VALLICROSA, Alfons. *Els problemes de Catalunya a l'exili*. 1947.
- BORRÁS, José. *Política de los exiliados españoles, 1944-1950*. París: Ruedo Ibérico, 1976.
- GUIXÉ I COROMINAS, Jordi. *L'Europa de Franco: l'esquerra antifranquista i la "caça de bruixes" a l'inici de la guerra freda. França 1943-1951*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.
- TUSELL, Javier; ALTED, Alicia; MATEOS, Abdón. *La oposición al régimen de Franco. Estado de la cuestión y metodología de la investigación*, 3 vols. Madrid: UNED, 1990.
- TUDELA PENYA, Xavier. *Catalans de fora*. Barcelona: El Llamp, 1985-1987.
- VALERA, Fernando. *Diálogo de las Españas. Documentos y estudios sobre la República Española*. Cuaderno núm. 3. México-París: 1967.
- VILANOVA, Francesc. "Les forces polítiques catalanes l'any 1945: una visió des de l'exili". *L'Avenç*, núm. 183. Barcelona: juliol-agost 1994.
- VILANOVA, Francesc. *Als dos costats de la frontera. Relacions polítiques entre exili i interior a la postguerra, 1939-1948*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.
- VILANOVA, Francesc. "Una crisis dentro de la crisis: las pésimas relaciones entre los gobiernos republicano y de la Generalitat en 1939" dins *Espacio, Tiempo y Forma. Revista de la Facultad de Geografía e Historia*, en premsa. **Any?**
- VILANOVA, Francesc. "Pasado y futuro de la II República: la polémica entre Carles Pi i Sunyer y Diego Martínez Barrio del año 1941". *Cuadernos Republicanos*, núm. 32, octubre 1997.

Acció dels republicans catalanistes

- ARQUER, Jordi. *El futur de Catalunya i els deures polítics de l'emigració catalana*. Mèxic: Biblioteca Catalana, 1943.
- CASTELLS, Víctor. "Exili", dins *Catalans d'Amèrica per la independència*. Barcelona: Pòrtic, 1986²¹.
- CORREDOR, Josep M. "Prat de la Riba vist per Rovira i Virgili", dins *De casa i d'Europa*. Barcelona: Selecta, 1971.
- DÍAZ ESCULIES, Daniel. *El catalanisme polític a l'exili (1939-1959)*. Barcelona: La Magrana, 1991.
- DÍAZ ESCULIES, Daniel. *El Front Nacional de Catalunya (1939-1947)*. Barcelona: La Magrana, 1983.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Emili Vigo, veu crítica de les relacions entre l'exili i l'interior. Correspondència amb Josep Tarradellas (1944-1952)", dins *Estudis del Baix Empordà*, núm. 23. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 2004.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Carles Cardó i els polítics republicans a l'exili (1939-1954)", dins PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes (dir.). *Església, societat i poder a les terres de*

²¹ També pot veure's: Víctor CASTELLS, *Nacionalisme català i guerra civil a Catalunya (1936-1939)*, Rafael Dalmau, Barcelona.

- parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 i 21 de febrer de 2004)*. Valls: Cossetània Edicions, 2004, pàg. 291-307.
- IZQUIERDO BALLESTER, Santiago. *Panoràmica de l'esquerra nacional: 1868-2006*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2008
- JARDÍ I CASANY, Enric. *Els Presidents de Catalunya*. [Barcelona] Acuñaiones Nacionales S.A [1977?].
- PORTA I ABAD, Carme. *Les Dones d'Esquerra Republicana de Catalunya*. Barcelona, Fundació Josep Irla, 2000.
- MANENT, Albert. "Ressó de la mort de Cambó en la premsa de l'exili", dins *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- POBLET, Josep M. *Els Quatre presidents*. Barcelona: Dopesa, 1979.
- SAURET, Joan. *L'exili polític català*. Barcelona: Aymà, 1979.
- VILANOVA, Francesc. "Les crisis del catalanisme d'esquerra a la postguerra: l'ERC de l'interior (1943-1945)", dins AA.DD., *El catalanisme d'esquerres*. Quaderns del Cercle, 13. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1998, p. 195-206.

Acció dels socialistes i comunistes

- BALLESTER MUÑOZ, David. *Els homes sense nom: l'exili i la clandestinitat de la UGT a Catalunya (1939-1976)*. Barcelona: Viena Edicions, 2003.
- CAMINAL, Miquel. "Estratègies des de l'exili", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.
- GUILLAMÓN, Agustín (dir.). *Documentación histórica del trotskismo español (1936-1948)*. Madrid: Ediciones de la Torre, 1996²².
- MARTÍN RAMOS, José Luis. "El PSUC: la primera resistència", dins *L'Avenç*, núm. 196, 1995 (octubre).
- MARTÍN RAMOS, José Luís. *Rojos contra Franco. Historia del PSUC, 1939-1947*. Barcelona: Edit. Edhasa, 2002²³.
- MARTÍNEZ COBO, Carlos i José. *Intrahistoria del PSOE*, 4 vols. Barcelona: Plaza y Janés, 1989-1993.
- MOIX, Josep. *Per la reconciliació dels catalans i la creació d'una àmplia solidaritat catalana*. 1956.
- PAGÈS, Pelai. *El Partit Obrer d'Unificació Marxista durant la transició democràtica (1974-1981)*, dins *Institut de Ciències Polítiques i Socials. Working Papers*, núm. 156, 1998, 28p.
- PIKE, David Wingate. *Jours de gloire, jours de honte. Le Partí Communiste d'Espagne en France depuis son arrivée en 1939 jusqu'a son départ en 1950*. París: Société d'édition d'enseignement supérieur, 1984.
- VILANOVA, Francesc. "Els socialistes catalans davant de la Generalitat a l'exili (1944-1946)", dins AA.DD., *La reconstrucció del socialisme. El Moviment Socialista de*

²² Inclou una introducció història al trotskisme espanyol (pàg. 15-36) i una altra d'específica sobre la dinàmica dels anys d'exili a França, Mèxic i Itàlia (pàgs. 251-254).

²³ Hi estudia el PSUC a l'exili (francès i americà) i la clandestinitat (on es recupera la memòria de militants que es van jugar la vida contra la dictadura), i la continuada repressió a què van ser sotmesos fins el 1947, quan tingué lloc una important "caiguda" que comportà un canvi substancial de la seva orientació política.

Catalunya. *VII Jornades Història del Socialisme*, Barcelona: Fundació Rafael Campalans, 1996.

Acció dels llibertaris

AA.DD. *El exilio libertario en Francia a través de la historia oral (1939-75). Actas del coloquio celebrado en Bezièrs*. Valencia: Fundación Salvador Seguí, 1993.

BERRUEZO, José. *Contribución a la historia de la CNT de España en el exilio*. Mèxic, 1967.

CARBÓ, Eusebio C. *Reconstrucción de España: sus problemas económicos, políticos y morales*. México DF: Prometeo cop., 1945.

SABAT, Francisco. *Los anarcosindicalistas terrasenses en el exilio*. Barcelona: l'autor, 1979.

Accions armades (guerrilla, maquis i resistència)

AA.DD. *Memorias del olvido. La contribución de los republicanos españoles a la Resistencia y a la Liberación de Francia*, París: FACEEF, 1996.

ANTÓN PELAYO, Xavier. "El control policíac de la frontera gironina", dins RIQUER, Borja de (dir.); SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volum 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 1995-2000.

ARASA FAVA, Daniel. *Els catalans de Churchill*. Barcelona: Curial, 1990.

ARASA FAVA, Daniel. "Catalans a la Segona Guerra Mundial", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.

CULLA I CLARÀ, Joan B. "Estabilitat del règim, febleses de l'oposició", dins RIQUER, Borja de (dir.); SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volum 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 1995-2000.

CARRASCO, J. *La odisea de los republicanos españoles en Francia (1939-1945)*. Barcelona: Nova Lletra, 1980.

EYRE, Pilar. *Quico Sabaté, el último guerrillero*. Barcelona: Península, 2001.

FALGUERA, Narcise. *Guerrilleros en terres de France. Les Républicains espagnols dans la Résistance française*. Pautin: Le temps des Cerises, 2000.

FARRÉ, Sebastien. *La Suisse et l'Espagne: émigration espagnole et lutte antifranquiste à Genève et en Suisse (1959-1964)*. Mémoire de Licence no publicada. Ginebra: Universitat de Ginebra, 1996.

GINARD I FERÓN, David. "Activistes i resistents (1939-1950)", dins RIQUER, Borja de (dir.); SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volum 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 1995-2000.

GINARD I FERÓN, David. "L'intent d'invasió de la Vall d'Aran", dins RIQUER, Borja de (dir.); SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volum 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 1995-2000.

- GRANDO, René; QUERALT, Jaques; FEBRÉS, Xavier. *Champs de mepris. Des chemins de l'exil a ceux de la resistance (1939-1945)*. Perpinyà, Trabucaire:1991.
- IZQUIERDO, Manuel. *Los años negros del resurgimiento*. Madrid: Endymion, 1996²⁴.
- iKaraganda!: la tragedia del antifascismo español*. Tolosa de Llenguadoc: MLECNT, 1948.
- LARRIEU, Jean. "Ocupació i resistència als nazis a la Catalunya del Nord", dins a RIQUER, Borja de (dir.); SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volum 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 1995-2000.
- LUCIO, Santiago. *Internamiento y resistencia de los republicanos españoles en África del Norte durante la segunda guerra mundial*. Sant Cugat del Vallès: Rafael Barrera, 1981.
- MANGINI, Shirley. *Recuerdos de la Resistencia. La voz de las mujeres de la guerra civil española*. Barcelona: Ediciones Península, 1997.
- MARÍN I SILVESTRE, Dolors. *Clandestinos: el maquis contra el franquismo, 1934-1975*. [Barcelona]: Plaza & Janés, 2002.
- MORENO, Francisco. *La resistencia armada antifranquista*. Barcelona: Crítica, 2001.
- TÉLLEZ, Antonio. *Sabaté. Guerrilla urbana en España (1945-1960)*. Barcelona: Virus, 1992.
- VIDAL SALES, José Antonio. *Maquis: la verdad histórica de la "otra guerra"*. [Madrid]: Espasa, 2002.

Acció cultural²⁵

- ABELLÁN, José Luís. (coord.). *Los refugiados españoles y la cultura mexicana*. Madrid: Residencia de Estudiantes, El Colegio de México, 1998.
- ABELLÁN, José Luís (i altres). *El exilio cultural de la Guerra Civil (1936-1939)*. Universidad de Salamanca, Universidad de León: Salamanca i León, 2001.
- ALTED, Alicia; LLUSIA, Manuel (dirs.). *La cultura del exilio republicano español de 1939: actas del Congreso Internacional celebrado en el marco del Congreso plural: Sesenta años después*. Madrid: UNED, 2003.
- BARATAS DÍAZ, Luis Alfredo ; LUCENA GIRALDO, Manuel, "La Society for the Protection of Science and Learning y el exilio republicano español", dins *Arbor*, núm. 169, 1994, p. 25-48.
- CAMPILLO, Maria; VILANOVA, Francesc (eds.). *La cultura catalana en el primer exili (1939-1940)*. *Cartes d'escriptors, intel.lectuals i científics*. Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer, 4. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals, 2000.
- CELA, Júlia. "Reflexiones de Francisco Ayala sobre el exilio intelectual español", dins *Revista de Indias*, núm. 56, 1996, p. 451-473.

²⁴ Descriu els inicis de resistència al franquisme, entre els exiliats o provinents de l'interior.

²⁵ Caldria consultar també les actes del congrés sobre l'exili, coorganitzat per la Fundació Salvador Seguí i celebrat a València el 1999: "L'exili cultural de 1939".

- CHAVES PALACIOS, Julián (coord.). *Política científica y exilio en la España de Franco*. Badajoz: Universidad de Extremadura. Facultad de Biblioteconomía y Documentación, Diputación de Badajoz, 2002.
- GÓMEZ-SANTOS, Marino. *Españoles sin fronteras. Cómo fue el exilio de un grupo irreplicable de siete intelectuales españoles*. Barcelona: Planeta, 1983.
- MANCEBO, M. Fernanda; BALDÓ, Marc; ALONSO, Cecilio (eds). *L'Exili cultural de 1939 : Seixanta anys després: actes del I Congrés Internacional*. València: Universitat: Biblioteca Valenciana, 2001.
- MANENT, Albert. "La cultura catalana a l'exili", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.
- MONEDERO LÓPEZ, Enrique. *México. Los colegios del exilio*. Madrid: Fundación Españoles en el Mundo, 1996.
- MONFERRER CATALÁN, Luís. *La producción intelectual de los emigrados españoles en Gran Bretaña durante la Guerra Civil y el franquismo. 1936-1975*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1992.
- PLANES, Jordi. "L'aportació cultural i científica deis exiliats catalans als països d'acollida", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.
- ROCAMORA CUATRECASAS, Joan. *El Casal de Catalunya a Buenos Aires: catalans a l'Argentina*. Barcelona : Curial, 1991.
- VILANOVA, Francesc. "Carles Pi i Sunyer i la cultura catalana a l'exili", dins *El exilio literario español de 1939: actas del Primer Congreso Internacional*, vol. 1. Bellaterra: GEXEL-UAB, 1998.

Activitats d'escriptors i periodistes

- AA.DD. "El exilio literario español en América", dins *Guaragua. Revista de cultura latinoamericana*, Barcelona, 1997.
- AA.DD. *Coloquios internacionales II y III. La Literatura y la cultura del exilio republicano español de 1939*. Sant Cugat del Vallès: Associació d'Idees, 2002.
- ALTED VIGIL, Alicia; AZNAR SOLER, Manuel (eds.). *Literatura y cultura del exilio español de 1939 en Francia*. Salamanca: AEMIC-GEXEL, 1998.
- AXEITOS, Xosé Luis; PORTELA YÁÑEZ, Charo. 1999, *Sesenta anos despois. Os escritores do exilio republicano. Actas do congreso internacional celebrado na Universidade de Santiago de Compostela*. A Coruña: Edicións do Castro, 1999.
- AZNAR SOLER, Manuel (coord). *60 ans d'exil républicain: des écrivains espagnols entre mémoire et oubli*. Paris: Publications Université Paris VII, 1999.
- AZNAR SOLER, Manuel. "La biblioteca del Exilio", dins *Cuadernos Republicanos*, nº 42 Madrid: abril 2000.
- AZNAR SOLER, Manuel. *Los Laberintos del exilio: diecisiete estudios sobre la obra literaria de Max Aub*. Sevilla: Renacimiento, 2003.
- BACHMANN, Susanna. *Topografías del doble lugar: el exilio literario visto por nueve autoras del cono sur*. Saragossa, Libros Pórtico, 2002.
- CAMPILLO, Maria. *Breve informe sobre el exilio literario catalán, Las literaturas exiliadas en 1939*. Barcelona: Gexel, Associació d'Idees, 1995.

- CAMPILLO, Maria. "La literatura catalana en el exilio", dins *Ínsula. Revista de letras y ciencias humanas*. Madrid: núm. 627 , març 1999²⁶.
- CLAUDIO, Guillén. *El sol de los desterrados*. Barcelona: Sirmio, 1995.
- CREXELL, Joan. "Premsa d'exili dels anys més difícils (1939-1947)", dins *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1991.
- RAPOSO, NEMESIO. *Els Quaderns de l'exili*. Barcelona: Barcelonesa d'Edicions, 1994.
- DE EPALZA, Míkel. "Max Aub et les écrivains exilés en Algérie". *Espagne et Algérie au XXè siècle. Contacts culturels et tradition littéraire*. Jean Dejeux ed., Paris, L'Harmattan, 1985, pp.125-139.
- FAULÍ, Josep. *Els Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili (1941-1977)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.
- GIRALT, Emili. *Premsa clandestina i de l'exili, 1939-1976*, Barcelona: Universitat de Barcelona, 1977.
- GONZÁLEZ MARTELL, Roger; RODRÍGUEZ, Juan. "Literatura y la cultura del exilio republicano español de 1939", dins *Coloquios internacionales II y III. La Literatura y la cultura del exilio republicano español de 1939*. Sant Cugat del Vallès: Associació d'Idees, 2002.
- Jocs Florals de la Llengua Catalana: any XCIX de la seva restauració*. Mèxic: Patronat dels Jocs Florals de la Llengua Catalana, 1958.
- MANENT, Albert. *La literatura catalana a l'exili*. Barcelona: Curial, 1976.
- MANENT, Albert. "La premsa catalana a l'exili", dins *Revista de Catalunya*, núm. 151. Barcelona: 2000.
- MATEO GAMBARTE, Eduardo. *Los niños de la guerra. Literatura del exilio español en México*. Lleida: Universitat de Lleida i Pagès Editors, 1996.
- NOGUER FERRER, Marta. *Paraules al vent: presència d'escriptors catalans a la premsa cultural mexicana 1939-1975*. Treball de recerca. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Lletres, 2003.
- NOGUER FERRER, Marta; GUZMÁN MONCADA, Carlos. "Avel·lí Artís-Gener: testimonio de un catalán de México", dins *Catalanes de México*, número monogràfic de la revista Estudios Jaliscienses, 46. Zapopan, Jalisco: Colegio de Jalisco, 2001.
- OTAOLA, SIMON. *La librería de Arana. Historia y fantasía*. Madrid: Ediciones del Imán, 2000.
- PASCUAL, Pedro. "Editoriales y publicaciones en el exilio", dins *Historia 16* . Madrid: Información y Revistas, Núm. 305 , 2001.
- PÉREZ ALCALÁ, Eugenio; MEDINA CASADO; Carmelo. *Sesenta años después: cultura, historia y literatura del exilio republicano español de 1939*. Actas del Congreso Internacional "Sesenta años después", Andújar, Jaén, 1999. [Jaén]: Universidad de Jaén, 2002.
- PONS PRADES, Eduardo. *Las guerras de los niños republicanos (1936-1995)*. Madrid: La Compañía Literaria, 1997.

²⁶ Anàlisi de l'organització cultural, les revistes i les editorials des de 1939, segons la destinació dels diversos grups d'escriptors catalans. També s'estudia la creació literària des de l'exili, especialment la poesia, i es remarca l'ús de la prosa com a memòria contra l'oblit i el tractament del tema de l'exili a l'hora d'inventar la realitat literària.

RUBINAT PARELLADA, Ramon. "Exiliados en ciclón: presencia de una literatura española en Cuba", dins *Guaragua, revista de cultura latinoamericana*, núm. 2, 1997, p. 15-28.

Altres activitats culturals i professionals

ABELLÁN, José Luís. *El exilio filosófico en América: los transterrados de 1939*. México: Fondo de Cultura Económica, 1998.

ARAGÓ I MASÓ, Narcís-Jordi. "El Teatre dels exiliats", dins *Revista de Girona*. Número:190, 1998.

AULADELL AGULLÓ, Marc; GAITX MOLTÓ, Jordi; PLAZA MASSÓ, Esther. "L'Església catòlica en el marc de la postguerra", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, núm. 5. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2005, pàg. 2-8.

BARONA, Josep Lluís (comp.). *Ciencia, salud pública y exilio (España, 1875-1939)*. València: Seminari d'estudis sobre la ciència, 2003.

BLADÉ I DESUMVILA, Artur. *Geografía espiritual de Catalunya, segons les teories de Francesc Pujols*. Mèxic DF: Biblioteca Catalana, 1944.

CREXELL, Joan. *L'Agrupació de Metges Catalans pro Renovació de la Medicina (exili 1944-1946)*. Barcelona: l'autor, 1994.

CRUZ, José Ignacio. Ignacio. *La Educación republicana en América: 1939-1992: maestros y profesores valencianos en el exilio*. València: Generalitat Valenciana, Comissió per al Vè Centenari del Descobriment d'Amèrica, Encontre de Dos Mons, 1994.

CRUZ OROZCO, José Ignacio. *Maestros y colegios en el exilio de 1939*. València: Institució Alfons el Magnànim, 2004.

FÁBREGAS PUIG, Andrés. "Los intelectuales catalanes del exilio y la antropología mexicana", dins *Catalanes de México*, número monogràfic de la revista Estudios Jaliscienses, 46. Zapopan, Jalisco: Colegio de Jalisco, 2001.

JORNET, José (coord). *République Espagnole Retira 1939. Artistes de l'exil en Région Toulousaine*. Toulouse, Lapilli Films: 2002²⁷.

MANENT, Albert. "Les emissions en català de Ràdio París per Ramon Xuriguera (1958-1964)", dins *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.

MARQUÈS, Salomó. *L'exili dels mestres (1939-1975)*. Capellades: Universitat de Girona, Col·lecció Aula Oberta²⁸, 1995.

MARQUÈS I SUREDA, Salomó. "Recuperando el pasado: el pedagogo Ramon Torroja, un exilio tardío", dins *Temps d'educació*, núm. 19, 1998, p. 253-272.

MARQUÈS I SUREDA, Salomó. *Maestros catalanes del exilio*. Zapopan (Jalisco): El Colegio de Jalisco, 2003.

MARQUÈS I SUREDA, Salomó. *Los hermanos Bargés Barba. Maestros renovadores en Cataluña y México*. Zapopan: El Colegio de Jalisco, 2004.

²⁷ Catàleg d'exposició que presenta els artistes plàstics de l'exili republicà espanyol que han viscut i treballat a Tolosa i a la seva regió, "capital d'aquesta Espanya expulsada pel franquisme".

²⁸ Cal veure'n el comentari a: CLARA i Resplandis, Josep, MARQUÈS, SALOMÓ: L'exili dels mestres (1939-1975), a *Revista de Girona*, 1996 Numero:178.

- MASSOT I MUNTANER, Josep. *Església i societat a la Catalunya contemporània*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003 [índex onomàstic].
- NOVARINO, Marco. "La Massoneria spagnola in esilio (1939-1975)", dins *Hiram*, núm. 7-8, [Roma], 1990.
- GIRAL GONZÁLEZ, Francisco. *Ciencia española en el exilio (1939-1989)*. Barcelona: Anthropos, 1994.
- MARCÓ DEL PONT, Luís. *Criminólogos españoles del exilio*. Madrid: Centro de Publicaciones. Secretaría Técnica. Ministerio de Justicia, 1986.
- MARQUÈS, Salomó. "Mestres del Baix Empordà a l'exili durant el franquisme", dins *Estudis del Baix Empordà*, núm. 14. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 1995.
- MARQUÈS, Salomó; MARTÍN FRECHILLA, Juan José. *La labor educativa de los exiliados españoles en Venezuela*. Caracas, 2002.
- MARTÍ I SOLER, Miquel. *L'Orfeó Català de Mèxic (1906-1986)*. Barcelona: Curial, 1989.
- PEYRÍ, Antoni. *Els metges catalans emigrats*. Mexic: Club del Llibre Català, 1965.
- PUJOL, Enric. "Art i exili. Una aproximació plàstica", dins PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- ROMAGUERA I RAMIÓ, Joaquim. "Presencia del exilio catalán en el cine mexicano", dins *Catalanes de México*, número monogràfic de la revista Estudios Jaliscienses, 46. Zapopan, Jalisco: Colegio de Jalisco, 2001.
- SOLÉ CAVALLÉ, Josep M. *70 anys del Casal Català de Montevideo (1926-1996)*. Montevideo: Blanes, 1997.
- VILANOU, Conrad; MONTSERRAT, Josep (eds.). *Mestres i exili el 1939: jornades d'estudi i reflexió*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, INEHCA, 2003.

Les relacions entre franquisme i exiliats²⁹

- ARMERO, José María. *La política exterior de Franco*. Barcelona: Ed. Planeta, 1978.
- B. D. A. [Recurs electrònic] : base de datos Aranzadi : legislación, texto completo e índices [Pamplona] : Aranzadi, [1989]³⁰
- CORNELLÀ, Pere. "Dos gironins expedientats: Josep Irla i Bosch, Dàrius Rahola i Llorens", dins *Presència*, desembre, 1980.
- COSTA, Lluís. *Prensa i societat a la Girona franquista*. Barcelona: Diputació, 1989.
- ESTEBAN VILARÓ, José. *El ocaso de los dioses rojos*. Barcelona, Perthus, Argeles, París, Mexico..., Barcelona: Ediciones Destino, 1939.

²⁹ Per aquest tema cal veure també totes aquelles obres referides a Lluís Companys, ja que exemplifica la persecució dels exiliats que el franquisme considerava culpables per llurs responsabilitats polítiques.

³⁰ Trimestral acumulatiu. Buida i indexa el Boletín oficial del Estado Primera entrega 92 Base de dades bibliogràfica. Legislació espanyola. Versió CD-ROM dels índexs del "Repertorio cronológico de legislación" des de l'any 1930 (conté el text complet de les disposicions publicades des del 1978)

- FORT, Joan. "Els informes dels italians: cronologia de l'ocupació", dins FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís; REYES VALENT, Antoni (ed.). *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- GARCÍA PÉREZ, Rafael. *Franquismo y Tercer Reich: las relaciones económicas hispano-alemanas durante la segunda guerra mundial*. Madrid : Centro de Estudios Constitucionales, 1994.
- JIMÉNEZ, Àngel. "Exili i repressió contra els béns de la família de Josep Irla (1939-1951)", dins *Revista de Girona*, nº 183 (juliol-agost). Diputació de Girona, 1997.
- JIMÉNEZ, Àngel. 2000, "L'Ametller, una finca guixolenc pretinguda per al comú, residència Isabel La Católica de Educación y Descanso (1939-1962)", dins *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Girona: Quaderns del Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000.
- MALRAUX, A.; (i altres). *Los que fueron a España*. Buenos Aires: Ed. Jorge Álvarez, 1966.
- MARTÍNEZ BANDE, J. M. *La campaña de Cataluña*. Madrid: Ed. San Martín, 1979.
- MIRAVITLLES, Jaume. *Los comunicados secretos Franco, Hitler y Mussolini*. Barcelona: Plaza & Janés, 1977.
- ROJO, V. *¡Alerta los pueblos! Estudio político-militar del período final de la guerra española*. Barcelona: Ariel, 1974.
- RUTLEDGE SOUTHWORTH, H. *El mito de la cruzada de Franco*. París: Ruedo Ibérico, 1962.
- TUÑÓN DE LARA, M. (ed). *El primer franquismo. España durante la Segunda Guerra Mundial*. Madrid: Siglo XXI, 1989.
- TUSELL, J. *Franco. España y la II Guerra Mundial*. Madrid: Temas de Hoy, 1995.
- VILANOVA, Francesc. "Les forces polítiques catalanes l'any 1945: una visió des de l'exili", dins *L'Avenç*, núm. 183. Barcelona: juliol-agost 1994.
- VILANOVA, Francesc. "Dues maneres de perseguir el vençut: premsa i franquisme contra els exiliats", dins *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.

Accions de retorn o permanència

- CLARA, Josep. 2000, "Sobre el retorn d'alguns exiliats", dins *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Quaderns del Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000.³¹
- CUESTA, Josefina (coord). 1999, *Retornos (de exilios y migraciones)*. Madrid: Fundación Largo Caballero, 1999.
- GILHEM, Florence. *L'obsession du retour. Les Républicains espagnols 1939-1945*. Toulouse, PU Mirail, 2005.
- Morts a l'exili, vivents en la història*. Ginebra: Edicions del P.C.C.P., 1962
- PASCUAL, Àngels. *El retorn dels emigrats*. Barcelona: Nova Terra, 1970.
- SAMPELAYO, Carlos. *Los que no volvieron*. Barcelona: Asenet, 1975.

³¹ Exposa el cas de tres exiliats baixempordanesos –entre d'altres de les comarques de Girona-, que van tornar durant el franquisme: un de Sant Cebrià dels Alls, un segon de La Pera i un altre de La Bisbal d'Empordà.

Altres exilis: 1923, 1936

- AA.DD. *Miscel·lània Carles Cardó*. Barcelona: Ariel, 1963³².
- AA.DD. "Espanyoles en França, 1936-1946", dins *Col·loqui Internacional*. Salamanca: Universidad de Salamanca, 1996.
- AA.DD. *Espanyoles en Anglaterra, 1936-1945*. 1995.
- ARAGÓ I TURÓN, Estanislau. "El pas clandestí de la frontera", dins *Revista de Girona*, Núm. 116, 1986, p. 50-54.
- BRUGADA I CLOTAS, Martírià. "Els altres exiliats", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla. 7-13 setembre de 2001.
- DOLL, Rubèn. "El primer èxode: la fugida d'una classe dirigent l'any 1936", dins FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís; REYES VALENT, Antoni (ed.). *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- DOLL I PETIT, Rubèn. *El primer èxode. La fugida d'una classe dirigent l'any 1936*. Treball de recerca. Girona: Universitat de Girona, 2000.
- DOLL I PETIT, Rubèn. *Els "Catalans de Gènova": Història de l'èxode i l'adhesió d'una classe dirigent en temps de guerra*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.
- FONTANA, José M. *Los catalanes en la guerra de España*. Madrid: Samarán, 1951.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Carles Cardó i els polítics republicans a l'exili (1939-1954)", dins PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes (dir.). *Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 i 21 de febrer de 2004)*. Valls: Cossetània Edicions, 2004, pàg. 291-307.
- MADRID I ALIER, Francesc. 1930, *Els exiliats de la dictadura: reportatges i testimonis*. Barcelona: 1930.
- MANENT, Albert. "Com se salvaren els prohoms de la Lliga Catalana", dins *Serra d'Or*, núm. 333. Barcelona: juny de 1987 (o dins *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999).
- MANENT, Albert. "Com se salvaren industrials, monarquics alfonsins, carlins, periodistes", dins *Serra d'Or*, núm. 352. Barcelona: març de 1989 (o dins *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999).
- MANENT, Albert. "Els exilis durant la Guerra (1936-1939)", dins *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991. (o dins *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999).
- MANENT, Albert. "L'exili de Santiago Gubern, president del tribunal de cassació (1936-1942)", dins *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.

³² Amb una bibliografia completa a càrrec de Pere Cisa.

- MANENT, Albert. "La posició dels intel·lectuals durant la guerra civil", dins *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. *Església i societat a la Catalunya contemporània*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, índex onomàstic.
- MOLAS, Isidre. *La Lliga Catalana. Un estudi d'estasiologia*. Barcelona, 1972.
- MANENT, Albert. *Semblances contra l'oblit*. Barcelona: 1999.
- RAGUER, Hilari. *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps*. Montserrat: PAM, 1976.
- RIQUER, Borja de. "Un document excepcional: la declaración de suport als militars sublevats el 1936 d'un centenar de catalans", dins *Miscel·lània d'Homenatge a Josep Benet*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.
- VILANOVA, Francesc. "Les diferències entre "la verdad histórica" y el "maniqueísmo". Un exemple", dins *L'Avenç*, núm. 178, febrer 1994.
- VILANOVA, Francesc. "La falsa ruta de los regionalismos catalanes", dins *Espacio, Tiempo y Forma*, separata, núm. 9. UNED, 1996.

Relats personals

Biografies

- 30 MINUTS. *Josep Irla, el president oblidat* [Enregistrament vídeo] / reportatge d'Antoni d'Armengol i Ricard Belis; imatge: Jordi Monton; muntatge: Judit López; producció: Muntsa Tarrés; documentació: Marta Torres. Publicació [Barcelona]: Televisió de Catalunya, 2001³³
- AA.DD. *In memoriam Carles Riba (1959-1969)*. Barcelona: Ariel, 1973.
- AA. DD. *Anna Murià*. Terrassa: Ajuntament, 1989.
- AA. DD. "Dossier. Josep M. Corredor", dins *Revista de Girona*, núm. 148, 1991, p. 58-81.
- AA.DD. *Max Aub y el laberinto español*. Valencia: Ayuntamiento, 1996.
- AA.DD. *Max Aub cincuenta años después*. Madrid: Complutense, 1999.
- AA.DD. *Tarradellas o la reivindicació de la memòria*. Lleida: Pagès editors, 2003.
- ABARCA, Puri. "L'esperit Irla", dins *Presència*, 6 de maig de 2001.
- ARASA, Daniel. *50 històries catalanes de la Segona Guerra Mundial*. Barcelona: Laia, 1998.
- AZNAR SOLER, Manuel. *Los Laberintos del exilio: diecisiete estudios sobre la obra literaria de Max Aub*. Sevilla: Renacimiento, 2003.
- BATLLORI, Miquel. *Galeria de personatges*. València: 2001³⁴.
- BENET, Josep. *Exili i mort del president Companys*. Barcelona: Empúries, 1990.
- BENET, Josep. *El president Tarradellas en els seus textos, 1954-1988*. Barcelona: Empúries, 1992.

³³ Programa televisiu emès per televisió el 22-04-2001. També publicat a Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Vernal: Televisió de Catalunya, 2005.

³⁴ Hi parla de Carles Cardó.

- BERGA, Miquel. "Sebastià Clara: Girona en el record", dins *Presència*, núm. 513, 1978.
- BOU, Quim. *Josep Irla: la lluita per un ideal*. Barcelona: Comunicació Catalana de Comunicació, DL 2007³⁵.
- BLADÉ I DESUMVILA, Artur. *El meu Rovira i Virgili*. Barcelona: Teide, 1981.
- BLADÉ I DESUMVILA, Artur. *Antoni Rovira i Virgili i el seu temps*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1984.
- BLADÉ I DESUMVILA, Artur. *Pompeu Fabra: biografia essencial*. Barcelona: Edit. Pòrtic, 1969.
- BOIX I FUSTER, Emili. "Sugranyes de Franch, un llarg testimoniatge catòlic. Mitjanceria d'un diplomàtic, dins *Serra d'Or*, Barcelona, núm. 274-275 (1982, Juliol-agost), p. 15-21.
- BOIX, Maur M. "Exiliat a Friburg", dins *Serra d'Or*, Barcelona, núm. 296 (1984, Maig), p. 25³⁶.
- BOSCH, Mª Àngels. *Josep Pous i Pagès. Antiindustrialisme i valors gentry*. [Tesi doctoral no publicada, dirigida per Joaquim Molas]. Universitat de Barcelona, 1996.
- BOSCH, Mª Àngels. *Josep Pous i Pagès. Vida i obra*. Girona, Dalmau Carles, 1997.
- BRICALL, J. M. *Memòria d'un silenci*. Barcelona: Rosa dels Vents: 2003³⁷.
- BUSSOT I LIÑÓN, Gerard. 1992, "Dimas Bussot i Rourich (Sant Feliu de Guíxols, 1894 - Valbonne (França), 1891)", dins *Àncora*, núm. XXX, 1992 (24 de desembre), pàg. 30-33.
- CABRUJA, Agustí. "Josep Irla", dins *Àncora*, núm. 2098. Sant Feliu de Guíxols: 1988. (Original a *Nova Revista*, 1957, Mèxic).
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Lluís Companys i Jover", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Pompeu Fabra", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "August Pi i Sunyer", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Francesc Pujols i Morgades", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002³⁸.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Carles Riba i Bracons", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Carles Pi i Sunyer", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Lluís Nicolau d'Olwer", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Jaume Aiguadé i Miró", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Antoni M. Sbert i Massanet", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.

³⁵ Còmic. Guió, documentació i assessorament històric: Rafel Ponsatí.

³⁶ Sobre les visites que Maur M. Boix i el pare Miquel Estradé pogueren fer a Carles Cardó, exiliat a Friburg, amb motiu d'una ampliació d'estudis a la ciutat suïssa.

³⁷ Sobre Josep Tarradellas.

³⁸ Hi parla de l'exili d'Emili Vigo.

- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Joan de Garganta i Fàbrega", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002³⁹.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Joan Lluhí i Vallescà", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Fidel Miró i Solanes", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. "Joan Ventosa i Roig", dins *Homes de la meva terra*. Col·lecció Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CALVET, Felip. "El president Irla", dins *Àncora*, núm. 1534-36, 1977.
- CALVET, Felip; ROIG ROSICH, Josep M. *Josep Irla. President de la Generalitat de Catalunya a l'exili*. Barcelona: Teide, 1981⁴⁰.
- CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. Barcelona: Empúries, 1984-1985.
- CAUDET, Francisco. "Max Aub, un discurso de 1960", dins *Ínsula*, núm. 569, 1994, p. 18-20.
- CAÑELLAS, Cèlia; TORAN, Rosa. *Dolors Piera. Mestra, política i exiliada*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Ajuntament de Barcelona, 2003.
- CAROD-ROVIRA, Josep-Lluís. "Josep Irla", dins *Serra d'Or*, 245, 1980.
- CAROD-ROVIRA, Josep-Lluís. "Memòria de Felip Calvet", dins *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, 39. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, març 2001 (o *Avui*, 10 març 1999).
- CARRASCO I FORMIGUERA, Rossend. *August Pi i Sunyer. Homenatge del Centre Català de Caracas*. Caracas: Patronat de Cultura Terra Ferma, 1965.
- CARRERA PLANA, Joan. *Aproximació a Carles Cardó en el centenari del seu naixement*. Barcelona: Comissió Carles Cardó, 1984.
- CARULLA I CANALS, Lluís; Font i Bernaus, Maria (eds.). *Ferran Soldevila: una vida dedicada al país*. Barcelona: Edigraf, 1969⁴¹.
- CASANOVAS I COBERTA, Joan. *Joan Casanovas i Maristany, president del Parlament de Catalunya*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1996.
- CATALÀ, Neus. 2000, *De la resistencia y la deportación, 50 testimonios de mujeres españolas*, Barcelona: Península, 2000.
- CLARA, Josep. "Els estudis de batxillerat de Josep Irla", dins *Estudis del Baix Empordà*, núm. 13, 1994.
- CLARA, Josep. *Ramon Vila, Caracremada. El darrer maqui català*. Barcelona: Rafael Dalmau, editor, 2002.
- CLARA, Josep. "Sobre el retorn d'alguns exiliats", dins *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Quaderns del Cercle, núm. 16. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000⁴².
- COMPANYS I ARCUSA, Adrià. "L'exili i l'enyorança", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla. 7-13 setembre de 2001⁴³.

³⁹ De Garganta era nascut a Olot.

⁴⁰ Existeix una edició de 1983, també feta per Teide, però considerada dins les publicacions de la Fundació Salvador Vives Casajuana ; 80. I una altra a Girona: CCG Edicions, 2006.

⁴¹ Conté: Al llarg de la meva vida : 1933-1939.

⁴² Exposa els trets biogràfics dels baixempordanesos Emili Blach, de la Pera, i Emili Vigo, de la Bisbal d'Empordà

- CORNELLÀ I ROCA, Pere. "El cinquantenari de Lluís Companys", dins *Revista de Girona*, núm. 143, 1990.
- CORREDOR, Josep M. "Pompeu Fabra a l'exili", dins *De casa i d'Europa*. Barcelona: Selecta, 1971.
- CORREDOR, Josep M. "El Rosselló, quin exemple?", dins *De casa i d'Europa*. Barcelona: Selecta, 1971⁴⁴.
- CORREDOR, Josep M. "Amadeu Hurtado i Antoni Rovira i Virgili", dins *De casa i d'Europa*. Barcelona: Selecta, 1971.
- CORREDOR, Josep M. *Converses amb Pau Casals: records i opinions d'un músic*. Barcelona: Selecta, 1967.
- CORREDOR, Josep M. *Pau Casals*. Barcelona: Edicions 62, Cercle de Lectors, 1994.
- COSTAS I JOVÉ, Francesc. *El Doctor Carles Cardó, prevere*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1969.
- DELGADO, Josep Francesc. *Petita història de Josep Irla*. Barcelona: Mediterrània, 2008⁴⁵.
- DE PABLO, MOISÈS I ARAGÓ, NARCÍS-JORDI, "Ferran Rahola Auguet, retratista d'excepció dels catalans a l'exili", dins *Revista de Girona*, núm. 205, 2001.
- EGIDO LEÓN, Ángeles. *Francisco Urzaiz, un republicano en la Francia ocupada. Vivencias de la guerra y el exilio*. Madrid: Biblioteca Nueva, Asociación Manuel Azaña, 2000.
- "El president Irla torna", dins *Presència*, núm. 551-552, 1981⁴⁶.
- ESGLEAS I MONTSENY, Vida. "Retrat de Federica Montseny vist per la seva filla Vida", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla, 7-13 setembre de 2001.
- FACCINI, Carmen. *Mario Benedetti: un discurso contrahegemónico en el exilio*. Gaithersberg: Hispamerica, 2001
- FEBRÉS, Xavier. *Frederic Escofet, L'últim exiliat*. Barcelona: Pòrtic, 1979.
- FEBRÉS, Xavier (trans.). *Joan Oliver, Pere Calders*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona; Laia, 1984.
- FERRÁN, Jaime. "Josep Carner en Nabi", dins *El exilio de las Españas de 1939 en las Américas: "¿adónde fue la canción?"*. Barcelona: Anthropos, 1991.
- FOIX, Pere. *Serra i Moret*. Mèxic: Editores Mexicanos Unidos, 1967.
- FOLCH, Pere. *Papers de l'exili*. Reus: IMAC, 2001.
- FONTANA, Josep; Duran, Lluís (eds.). *Per conèixer Ferran Soldevila*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.
- FORT I COGUL, Eufemià. *Ventura Gassol: un home de cor al servei de Catalunya*. Barcelona: Edhasa, 1979.
- FUSTÉ I GAMISANS, Àngels (ed.); *Carrió i Vilaseca, Jacint. Manresa-Mauthausen-Gusen: deportació i retorn d'un home compromès amb la llibertat*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages, 2001.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Emili Vigo i Bènia (la Bisbal d'Empordà 1917 - Sant Quirze Safaja 1954), als cinquanta anys de la seva mort", dins *Revista de Girona*, núm. 227, 2004

⁴³ Parla breument de l'experiència a l'exili del seu pare.

⁴⁴ Hi parla del canonge Cardó, exiliat el 1936.

⁴⁵ Còmic. Il·lustracions de Pilarín Bayès.

⁴⁶ Donació de la família Llandrich / De Blas a l'AMSFG (5/7/02).

- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Emili Vigo, veu crítica de les relacions entre l'exili i l'interior. Correspondència amb Josep Tarradellas (1944-1952)", dins *Estudis del Baix Empordà*, núm. 23. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 2004.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Emili Vigo i Bènia. La Bisbal d'Empordà 1917 – Sant Quirze Safaja 1954. El republicanisme contra l'estultícia", dins *El Drac. Revista d'informació bisbalenca*, 2004.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "Carles Cardó i els polítics republicans a l'exili (1939-1954)", dins PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes (dir.). *Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 i 21 de febrer de 2004)*. Valls: Cossetània Edicions, 2004, pàg. 291-307.
- GARCIA RAFFI, Josep-Vicent. *Lluís Ferran de Pol i Mèxic: literatura i periodisme*. Arenys de Mar: Ajuntament d'Arenys de Mar i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
- GARCIA RAFFI, Josep-Vicent. *Un periodista catalán en el exilio. Ferran de Pol en el Nacional*. Zapopan: Ajuntament d'Arenys de Mar i El Colegio de Jalisco, 2000.
- GASULL BATLLE, Joan. "La resistència al franquisme. El testimoni d'un palamosí", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla, 7-13 setembre de 2001.
- GEIS I PARRAGUERAS, Camil. "El doctor Carles Cardó", dins *Revista de Girona*, núm. 80, 1977, p. 291-292.
- GIRÓ I PARÍS, Jordi. *El Pensament polític de Carles Cardó i Jacques Maritain*. [Microforma]. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1991.
- GIRÓ I PARÍS, Jordi. "Carles Cardó i Jacques Maritain, una correspondència al temps de la guerra d'Espanya", dins *Serra d'Or*. Barcelona, núm. 387 (1992, Març), p. 41-44.
- GIRÓ I PARÍS, Jordi. *El Catalanisme del Dr. Carles Cardó: un referent històric per a la construcció plurinacional de les Espanyes*. Valls: Cossetània, 2001.
- GIRÓ I PARÍS, Jordi. "L'ètica del doctor Carles Cardó", dins *Quaderns de Vilaniu*, Valls, núm. 40 (2001), p. 25-30⁴⁷.
- JARDÍ, Enric; FLORENSA, M. Dolors; VILANOVA, Francesc. *Centenari de Carles Pi i Sunyer (Barcelona 1888-Caracas 1971)*. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, Ajuntament, 1988.
- JIMÉNEZ, Àngel. "Exili i repressió contra els béns de la família de Josep Irla (1939-1951)", dins *Revista de Girona*, nº 183, 1997.
- JIMÉNEZ I NAVARRO, Àngel. "Memòria de Josep Irla i Bosch", dins *Revista de Girona*, núm. 191, 1998.
- JIMÉNEZ, Àngel. *Memòria d'un temps*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2000⁴⁸.
- JIMÉNEZ, Àngel. "Memòria d'un temps: Josep Irla i Bosch (1876-1958)", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, nº 394, setembre. Palamós: El Gegant, 2001.

⁴⁷ L'article inclou una presentació del personatge i les seves obres; una anàlisi de les reflexions del canonge sobre l'Estat i la Nació i dels elements cardonians que configuren una ètica de la política.

⁴⁸ Conté: Josep Irla i Bosch 1876-1954 - Sant Feliu de Guíxols sota les bombes, 1936-1939.

- JIMÉNEZ, Àngel. "En record de Felip Calvet i Costa" i "Felip Calvet i Costa, ganxó de soca-rel", dins *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, 39. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, març 2001.
- JIMÉNEZ, Àngel. *En memòria de Felip Calvet i Costa (Sant Feliu de Guíxols, 1920 – Barcelona, 1999). Testimoni guixolenc de l'exili català de 1939*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols i Diputació de Girona, 2003.
- JORNET, José (coord). *République Espagnole Retira 1939. Artistes de l'exil en Région Toulousaine*. Toulouse: Lapilli Films, 2002⁴⁹.
- LLANAS, Manuel. *Gaziel: vida, periodisme i literatura*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1998.
- MACNEREY, Kathleen. "Catalanes exiliados en México: Anna Muria y Agustí Bartra", dins *El exilio de las Españas de 1939 en las Américas: "¿adónde fue la canción?"*. Barcelona: Anthropos, 1991.
- MALLÓ, Oriol. *Tarradellas, un segle de catalanisme*. Barcelona: Planeta, 2003.
- MALUQUER I SOSTRES, Joaquim. *Rafael Patxot i Jubert: mecenes i científic*. Barcelona: Pòrtic, 1994.
- MANENT I SEGIMON, Albert. "Homenatge a Josep M. Corredor", dins *Revista de Girona*, núm. 149, 1991, p. 22-23.
- MANENT, Albert. "Carles Cardó: el guiatge intel·lectual i el drama de l'exili", dins *Revista de Catalunya*, Barcelona, núm. 61 (1992, Març), p. 115-124.
- MANENT, Albert. "Teresa Rovira i Felip Calvet: travessar el desert de l'exili", dins *Retorn a abans d'ahir*. Barcelona: Destino, 1993.
- MANENT, Albert. "El patriota Felip Calvet", dins *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, núm. 39. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, març 2001.
- MARQUÈS, Salomó; RUÍZ, Ferran. "Els Artola: una nissaga de mestres depurats i exiliats", dins *Revista de Girona*, núm. 183 (juliol-agost), Diputació de Girona, 1997.
- MARQUÈS, Salomó. *L'escola a Catalunya durant el segle XX (el testimoni de les germanes Macau Julià)*. Col·lecció Baldiri Reixac, 4. Girona: Dlleure, 2002⁵⁰.
- MARQUÈS, Salomó. *Martí Rouret. Mestre, republicà i català*. L'Escala: Ajuntament, 2001.
- MARQUÈS I SUREDA, Salomó. *Los hermanos Bargés Barba. Maestros renovadores en Cataluña y México*. Zapopan: El Colegio de Jalisco, 2004.
- MARTÍ, Casimir. "Carles Cardó, Lluís Carreras, Joan Bpta. Manyà, 1884-1984", dins *Quaderns de Pastoral*, 1985?, núm. 86-87.
- MARTÍ, Maria Montserrat. *Bibliografia de Josep Puig i Cadafalch*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1947.
- MARTÍ, Paulí. "Les idees anarquistes i de justícia són fruit d'una actitud davant la vida", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394. Palamós: El Gegant: setembre 2001⁵¹.

⁴⁹ Catàleg d'exposició que presenta els artistes plàstics de l'exili republicà espanyol que han viscut i treballat a Tolosa i a la seva regió. Uns dels participants és el guixolenc exiliat Josep Jordà, pintor i escultor que ha realitzat també el primer monument oficial dedicat a la Retirada del 1939, inaugurat a Tolosa el gener del 2002.

⁵⁰ Recull l'experiència de mestres exiliades.

⁵¹ Apunts biogràfics de Rosa Laviña, de Palafrugell.

- MARTÍ, Paulí. "Mai m'hauria pensat que em sentiria tan bé entre els anglesos", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394. Palamós: El Gegant, setembre 2001⁵².
- MARTÍNEZ FIOL, David. "Actituds continuïstes en l'exili: Daniel Domingo Montserrat, marxista i nacionalista radical", dins *L'Avenc*, núm. 183. Barcelona: juliol-agost 1994.
- MASANÉS, Cristina. *Josep Irla i Bosch : president de la Generalitat de Catalunya a l'exili*. Girona: Ajuntament de Girona [etc.], DL 2006⁵³.
- MASOLIVER, Alexandre. *L'Arxiu President Tarradellas, a Poblet*. Abadia de Poblet, 1982⁵⁴.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. *Antoni M. Sbert. Agitador, polític i promotor cultural*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- MAYMÍ, Josep. "Josep Irla va demostrar una plena convicció envers els seus principis...", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla, 7-13 setembre de 2001.
- MAYMÍ, Josep. *Josep Irla. La tenacitat d'un compromís*. Biblioteca Serra d'Or, 307. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.
- MEDINA, Jaume. *Carles Riba*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1989.
- MIQUEL I MACAYA, Josep. *Carles Cardó o el Senyaler*. [S.l.] : [L'Autor], 1984
- MIRALLES I SOLÀ, Carles; MUNDÓ I MARCET, Manuel. *Lluís Nicolau d'Olwer, semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica, 2000.
- MIRALLES, Francesc. "Catalunya, tan lluny i tan a prop, de Joan Jordà", dins *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, núm. 39. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, març 2001.
- MOLINAS I FALGUERAS, Lluís. "Els records de Ció Pijuan", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla, 7-13 setembre de 2001.
- MOLINAS I FALGUERAS, Lluís. "Aquella emblemàtica taverna de Cas Romaguer", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla, 7-13 setembre de 2001.
- (?). *Morts a l'exili, vivents en la història*. Ginebra: Edicions del P.C.C.P., 1962.
- MONCUNILL I CIRAC, Lluís M. "Tres pressupòsits polítics del doctor Cardó", dins Serra d'Or. Barcelona, núm. 209 (1977, Febrer), p. 17-19⁵⁵.
- MONTORIOL I SABATÉ, Rosa. *Ferran Soldevila (1894-1971) una aproximació bio-bibliogràfica*. Catarroja, Barcelona: Afers, 1994.
- MORALES, Mercè. "Josep Irla, President de la Generalitat a l'exili", dins *Papers del Museu d'Història de Catalunya*, 1 (maig), 2001, p. 2-3.
- MORALES, Mercè. *Josep Irla, entre l'oblit i el desconeixement*. Revista de Catalunya Barcelona : Fundació Revista de Catalunya, 245 (desembre), 2008, p. 13-28.

⁵² Apunts biogràfics de Francesc Dalmau, originari de Girona i, posteriorment, resident a Palamós.

⁵³ Publicació editada amb motiu de l'exposició "Josep Irla, President de la Generalitat a l'exili (1876-1958)" que es va dur a terme el mes de novembre de 2006.

⁵⁴ Conté una aproximació biogràfica a Josep Tarradellas i Juan.

⁵⁵ Estudi sobre la ideologia de Carles Cardó, especialment centrat en les relacions entre Església, política i societat. Basat en textos publicats als diaris esmentats.

- MORALES, Mercè. *La Generalitat de Josep Irla i l'exili polític català*. Barcelona: Base, 2008.
- MUNTANYOLA, Ramon. *Vidal i Barraquer. Cardenal de la Pau*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976 (1^a ed. per Estela, 1969).
- MURIÀ, Anna. *Crònica de la vida d'Agustí Bartra*. Barcelona: Pòrtic, 1990.
- NAHARRO-CALDERÓN, José María. *Entre el exilio y el interior: el entresiglo y Juan Ramón Jiménez*. Barcelona : Anthropos, 1994.
- PLANAS, Xevi. "Josep Palau i Fabre, l'alquimista de Grifeu", dins *Revista de Girona*, núm. 212, maig-juny, 2002.
- PLANAS, Xevi. "Rosa Laviña, l'anarquista de Palafrugell", dins *Revista de Girona*, nº 183 (juliol-agost), Diputació de Girona, 1997.
- POBLET, Josep M. *Els Quatre presidents*. Barcelona: Dopesa, 1979.
- POBLET, Josep M. *Josep Irla, tercer president de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Ateneu Barcelonès, 1979⁵⁶.
- Pompeu Fabra a Prada*; recollit i presentat per Ramon Gual Codalet : R. Gual, 1979
Núm. 33 de la revista: Terra nostra.
- PUIG, David. "Josep Irla o l'oblit de la història", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla, 7-13 setembre de 2001.
- PUJOL, David. "Martí Barrera i Maresma. La Bisbal, 1889 – Barcelona, 1972. Conseller de treball de la Generalitat", dins *Bisbalencs d'abans*. Vol. 1. Els llibres d'El Drac. La Bisbal d'Empordà: Emili Casas i Genover, 1999.
- PUJOL, Enric. *Ferran Soldevila. Els fonaments de la historiografia contemporània*. Catarroja, Barcelona: Afers, 1995.
- PUJOL, Enric; MOHINO BALET, Abraham (eds.). *Rosa Leveroni. Confessions i quaderns íntims*. València: Tres i quatre, 1997.
- PUJOL, Pere. "Josep Irla i Bosch, tercer President de la Generalitat Moderna...", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla, 7-13 setembre de 2001.
- PUJOL I COFAN, Jordi. "Records familiars entorn la figura del senyor Irla", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla, 7-13 setembre de 2001.
- RIERA, Ignasi. *Joan Oliver / Pere Quart. L'inventor de jocs*. Barcelona: Proa, 2000.
- RIQUER, Borja de. *L'últim Cambó (1936-1947). La dreta catalanista davant la guerra civil i el franquisme*. Vic: Eumo, 1996.
- RODRIGO, Antonina. *Doctor Trueta. Héroe anónimo de dos guerras*. Barcelona: Plaza & Janés, 1977.
- RODRIGO, Antonina. *Mujer y exilio 1939*. Madrid: Compañía literaria, 1999⁵⁷.
- RODRIGO, Antonina. *Mujeres para la historia. La España silenciada del siglo XX*. Barcelona: Carena, 2002.
- RODRIGO, Antonina. *Una mujer libre*. Barcelona, Flor del viento Ediciones, 2002.⁵⁸
- ROIG, Montserrat. *Retrats paral·lels*. Montserrat : Publicacions de l'Abadia, 1975.

⁵⁶ 1 cassette sonora. Conferència feta a l'Ateneu Barcelonès el 18-10-1979.

⁵⁷ Cita el testimoni d'una palafrugellenca exiliada: Rosa Laviña.

⁵⁸ Biografia d'Amparo Poch (1902-1968), anarquista i metgessa argonesa, col·laboradora de Federica Montseny durant el Ministeri de Sanitat republicà i exiliada a Toulouse.

- ROIG I ROSICH, Josep M. *President Josep Irla i Bosch: legalitat i continuïtat*. [Barcelona]: Comissió Institucional Lluís Companys : Generalitat de Catalunya, DL 2001.
- ROMAGUERA, Joaquim. *Magí Murià, periodista i cineasta. Memòries d'un exiliat (1929-1948)*. Lleida: Pagès, 2002.
- ROVIRA, Teresa. "Records de l'exili: 1939-1949", dins *Revista de Catalunya*, núm. 35 (nova etapa), novembre de 1989.
- ROVIRA BELLOSO, Josep M. "En l'homenatge als Drs. Cardó, Carreras i Manyà", dins *Revista catalana de Teologia*, IX, 1984.
- SÁNCHEZ I CERVELLÓ, Josep. *Ramon Nogués i Biset, de la presidència de la Diputació republicana tarragonina a la de les Corts a l'exili*. Tarragona: Arola, 2004.
- SANTACREU SOLER, Josep Miquel. "Joan Miquel Botella Asensi, l'exili a Mèxic", dins *El Temps*, núm. 987. València: 2003⁵⁹.
- SELLES RIGAT, Narcís. "Alexandre Cirici. Del retorn de l'exili a la lenta sortida de la postguerra", dins *L'Avenç*, núm. 28, juny 2003.
- SERRA I PAGÈS, Rossend. Discurs llegit per en R. Serra y Pagès ... en la sessió solemne celebrada ... al objecte de donar a conèixer la personalitat i obres de en Rafel Patxot y Jubert ... Barcelona: Impr. Casa Miquel Rius, 1926.
- SOLDEVILA, Ferran. "Pròleg", dins VIGO, Emili. *La política catalana del Gran Comitè de Salut Pública*. Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, XVII. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1956⁶⁰.
- SOLDEVILA DURANTE, Ignacio. *El compromiso de la imaginación. Vida y obra de Max Aub*. Segorbe: Ayuntamiento, 1999.
- SÒRIA, Josep M. "La tristeza del exilio", dins *Magazine*, 12 de gener de 2003⁶¹.
- SUBIRANA, Jaume. *Josep Carner: l'exili del mite (1945-1970)*. Barcelona, Edicions 62, 2000.
- SUGRANYES DE FRANCH, Ramon [et al.]. *Miscel·lània Carles Cardó*. Barcelona: Ariel, 1962.
- SUGRANYES DE FRANCH, Ramon. "Carles Cardó, un clàssic de la llengua i del pensament", dins *Revista de Catalunya*, Barcelona, núm. 23 (1988, Octubre), p. 133-145.
- SUGRANYES DE FRANCH, Ramon. "El Dr. Carles Cardó en el seu exili: 'Les dues tradicions'", dins *Quaderns de Vilaniu*, Valls, núm. 28 (1995, Novembre), p. 87-96.
- TARRAGONA, Josep M. *Vidal i Barraquer, de la República al franquisme*. Barcelona: Columna, 1998.
- TAULER, Ramon. "Centenari del naixement de Francesc Campà i Viarnés (Darnius 1901 - Girona 1939)", dins *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, núm. 39. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, març 2001.
- TRIADÚ, Joan. "El Gest del doctor Cardó", dins *Serra d'Or*, Barcelona, núm. 300 (1984, Setembre), p. 41⁶².

⁵⁹ Valencià que anà a raure a Mèxic.

⁶⁰ Conté un esbós biogràfic d'Emili Vigo.

⁶¹ És una biografia de Maria Alegria Portas, natural de Sant Feliu de Guíxols i resident a Girona abans de la fugida a l'exili.

⁶² A propòsit de la decisió de Carles Cardó de restar a l'exili i combatre-hi, un cop s'hagué acabat la

- UDINA, Ernest. *Josep Tarradellas, l'aventura d'una fidelitat*. Barcelona:Ed. 62, 1978.
- VICENTE I ROMÀ, Josep. "Joan Vilà i Cruañas. Un comunista", a *Àncora*, núm. 1993, 9 d'octubre de 1986.
- VICENTE, Josep. "Josep Irla, aproximadament", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla. 7-13 setembre de 2001.
- VILA, Marc-Aureli. "L'home públic", dins CARRASCO I FORMIGUERA, Rossend. *August Pi i Sunyer. Homenatge del Centre Català de Caracas*. Caracas: Patronat de Cultura Terra Ferma, 1965.
- VILA, Pep. "Dues cartes del periodista Eugeni Xammar (1943)", dins *Revista de Girona*, 184, setembre-octubre 1997.
- VILANOVA, Francesc (coord.). *Carles Pi i Sunyer (1888-1971)*. Barcelona: Ajuntament, 1995.
- VINYAMATA, Eduard. "Josep Maria Trias i Peitx, primer Secretari General d'Unió Democràtica de Catalunya", dins *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.
- VINYES-MIRALPEIX I SALA, Ester. *Aurora Bertrana: exili i retorn (1938-1959)*. [Manuscrit] Barcelona, UAB, 2002.
- WIESENTHAL, Maurici. "Records d'una tertúlia amb Felip Calvet", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, núm. 2. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2003⁶³.

Memòries i entrevistes

- ABADAL I CALDERÓ, Ramon d'. *Dietari de guerra, exili i retorn (1936-1940)*, edició a cura de VILANOVA, Francesc. Barcelona : Abadia de Montserrat, 2001
- ADROHER, Antònia i Rosa Carmel. *La Llavor dels somnis*. Girona : CCG, 2001
- ALBERTI, Rafael. *Vida bilingüe de un refugiado español en Francia (1939-1946)*. Buenos Aires: Editorial Bajel, 1942.
- ALMENARA, Roc d'. *Diari d'un refugiat català*. Mèxic: Biblioteca Catalana, 1943.
- AMAT PINIELLA, Joaquim. *Reich: els catalans als camps d'extermini de Hitler*. Barcelona: Club Editor, 1997.
- AMAT PINIELLA, Joaquim. *Les Llunyanies: poemes de l'exili (1940-1946)*. Barcelona: Columna, 1999.
- AMETLLA, Claudi. *Des de l'exili: els primers anys del franquisme*. Barcelona: Selecta, 1986.
- AMETLLA, Claudi. *Memòries polítiques*. Barcelona: Distribucions Catalònia, 1963-1985⁶⁴.
- AMETLLA, Claudi. *Des de l'exili: els primers anys del franquisme*. Barcelona: Selecta.
- ARMANGUÉ, Josefa. *Una Família en exili: memòries (1935-1965)*. Barcelona: Curial, 1981.

guerra civil.

⁶³ L'autor es refereix a Felip Calvet des del seu record personal i el món de la viticultura.

⁶⁴ Conté: 1. 1890-1917. 2. 1918-1936. 3. 1936-1940.

- ARQUER, Jordi. *El futur de Catalunya i els deures polítics de l'emigració catalana*. Mèxic: Biblioteca Catalana, 1943.
- ARTIS-GENER, Avel·lí. *Viure i veure*. Barcelona: Pòrtic, 1989-1996.
- AUB, Max. *El laberinto mágico IV. Campo francés*. Barcelona: Alfaguara, 1979.
- AUB, Max. *Diarios (1939-1972)*. Barcelona: Alba, 1998.
- AUB, Max. *Hablo como hombre*. Segorbe: Ayuntamiento, 2002.
- AULADELL AGULLÓ, Marc; DÍAZ OLIVERAS, Quim; GAITX MOLTÓ, Jordi. "Pere Pujol i Jordana, el compromís amb l'ideal comunista", dins *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 3. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2003.
- BARTRA, Agustí. *Crist de 200.000 braços*. Barcelona: Martínez Roca, 1968.
- BELL·LLOCH I BELL·LLOCH, Maria. *Records de la meva infància; Maria Bell·lloch i Bell·lloch. Història de una vida*. María Ángeles Martínez Martínez. Barcelona: Viena, 2000.
- BENQUEREL, Xavier. *Memòries (1905-1940)*. Barcelona: Alfaguara, 1971.
- BENQUEREL, Xavier. *Els vençuts 1939*. Barcelona: Pòrtic, 1979.
- BENQUEREL, Xavier. *1905-1990 Memòria d'un exili: Xile 1940-1952*. Barcelona: Edicions 62, 1982.
- BERTRANA, Aurora. *Memòries de 1935 fins al retorn a Catalunya*. Barcelona: Pòrtic, 1975.
- BERTAZIOLI RIQUER, Fernando. *Memorias de la guerra y del exilio: memorias de mi infancia en Ibiza durante la Guerra Civil y del exilio posterior*. Eivissa: Mediterrània-Eivissa, 1996.
- BLADÉ DESUMVILA, Artur. *L'exiliada. (Dietari de l'exili 1939-1940)*. Barcelona: Pòrtic, 1976.
- BLADÉ DESUMVILA, Artur. *De l'exili a Mèxic*. Barcelona: Curial, 1993.
- BONET LÓPEZ, Luis. *Mémoires d'exil d'un espagnol (Deux-Sèvres, Charente-Maritime, Gironde)*. París: Le Croît vif, 2002.
- BORRÁS, José. *Del radical-socialismo al socialismo radical y libertario. Memorias de un libertario*. Madrid: Fundación Salvador Seguí, 1994.
- BOSCH I GIMPERA, Pere. *Memòries*. Barcelona: Edicions 62, 1980.
- BOSCH I GIMPERA, Pere. *Viure el primer exili: cartes britàniques, 1939-1940*. Edició a cura de Francesc Vilanova. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 1994.
- BOTELLA PASTOR, Virgilio. *Entre memorias. Las finanzas del Gobierno Republicano español en el exilio*. Edició a cura d'Àlicia Alted Vigil. Sevilla: Renacimiento, 2002⁶⁵.
- BROGGI I VALLÈS, Moisès. *Memòries d'un cirurgià (1908-1945)*. Barcelona: Edicions 62, 2001.
- BRU I SANS, Josep. *El que em va tocar viure*, Tarragona: Arola editors, 2002.
- BUSQUETS GRABULOSA, Lluís. 1994, *París-Santiago de Xile. Quatre visions d'un mateix viatge a l'exili*. Barcelona: La Magrana, 1994.
- CABRATOSA I SENDER, Pilar. "Vivències d'un exili", dins *Llibre de la Festa Major*. Torroella de Montgrí: Museu del Montgrí i del Baix Ter, Ajuntament, 1996.

⁶⁵ Va ser director general, entre 1945 i 1956, de Serveis Administratius del Govern republicà espanyol a l'exili.

- CALDERS, Pere. *L'ombra de l'atzavara*. Barcelona: Edicions 62, 1981.
- CAMBÓ, Francesc. *Meditacions: dietari (1936-1940)*. Barcelona: Alpha, 1982.
- CANTURRI I RAMONET, Enric. *Memòries: república, guerra i exili*. Barcelona: L'Avenç, Ajuntament de La Seu d'Urgell, 1987.
- CARBÓ, Proudhon. *Yanga Sácriba. Autobiografía de un libertario*. Mèxic: Plaza y Valdés, 1991.
- CARNER I PUIG-ORIOI, Josep. *Llunyania*. Santiago de Xile: El Pi de les Tres Branques, 1952.
- CARNER RIBALTA, Josep. *De Balaguer a Nova York passant per Moscou i Prats de Molió*. París: Edicions Catalanes de París, 1972.
- CASALS, Pau. *Alegrías y tristezas*. 1970
- CASTELLS, Víctor. *Nacionalisme català i guerra civil a Catalunya (1936-1939)*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2002.
- CASTELLVÍ, Otilia. *De les txeques de Barcelona a l'Alemanya nazi*. Barcelona: Quaderns Crema, 2003⁶⁶.
- DANÉS I TORRAS, Joaquim. "Dietari del meu exili i romiatge per terres de França, 1939-1940", dins CANAL, Jordi; MAYANS, A.; PUJIULA, Jordi. *Joaquim Danés i Torras (1888-1960)*. Olot: Editora de Batet, 1989.
- DE MILANY, Joan. *Un aviador de la República*. Barcelona: Nova Terra, 1970.
- DEULOFEU, Alexandre. *Memòries de la revolució, de la guerra i de l'exili*. Figueres: Emporitana, 1975.
- ESPINAR, Jaime. *Argeles-sur-mer (Campo de concentración para españoles)*. Caracas: Editorial Élite, 1940.
- ESTEBAN VILARÓ, José. *El ocaso de los dioses rojos: Barcelona, Perthus, Argelés, París, México...* Barcelona: Destino, 1939.
- FERRAN DE POL, Lluís. *De lluny i de prop*. Barcelona: Selecta, 1972.
- FERRAN DE POL, Lluís. *La ciutat i el trópic*. Barcelona: Laia, 1985.
- FERRAN DE POL, Lluís. *Campo de concentración (1939)*. Barcelona: Ajuntament d'Arenys de Mar, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.
- FERRER I FARRIOL, Joan. *De l'Anoia al Sena sense pressa*. Val-de-Marne: Impr. des Gondoles, 1966.
- FILLOL, Vicente. *Underdog. Los perdedores: crónica de un exiliado español de la última guerra mundial*. Caracas: Casuz, 1971.
- FILLOL, Vicente. *Los Perdedores. Memorias de un exiliado español*. Madrid: Gaceta Ilustrada, 1973.
- FOIX, Pere. *Catalunya símbol de llibertat*. Mèxic: Biblioteca Catalana, 1942.
- FONTSERÈ, Carles. *Un exiliat de tercera*. Barcelona: Proa, 1999.
- FONTSERÈ, Carles. *Un exiliado de tercera. En París durante la Segunda Guerra Mundial*. Barcelona: Acantilado, 2004.
- FORNAGUERA, Miquel. *Fugida...* Barranquilla: Mora-Escofet, 1962.
- FRANCH CLAPERS, Josep. *L'exode a l'exili: donació Josep Franch-Clapers: 21 jun-14 juliol 1989, Palau Moja, Barcelona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1989.

⁶⁶ Modista del barri de Gràcia que passà per camps de concentració del Rosselló, treballà a Alemanya i fugí a Venezuela (Caracas).

- FRESCO, Mauricio. *Yo he estado en París con los alemanes*.
- FUSTER, Julián. "Viure al Goulag", dins *L'Avenç*, núm. 196, 1995 (octubre).
- GAITX MOLTÓ, Jordi; JIMÉNEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols]: [Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols], [2006].
- GAITX MOLTÓ, Jordi. "La família Planas - Vilanova: de Torroella a l'exili, a Prada (1939-1983)", dins *Llibre de la Festa Major*. Torroella de Montgrí: Can Quintana, 2004, p. 59-70.
- GÁLVEZ, Pedro. *Desarraigo: memorias de un hijo de los vencidos*. Barcelona: Flor del Viento, 2001.
- GARCÍA GERPÉ, Manuel. *Alambradas. Mis nueve meses por los campos de concentración de Francia*. Buenos Aires: Editorial Costa, 1941.
- GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos. El anarcosindicalismo en la calle, en el Comité de Milicias, en el gobierno, en el exilio*. Barcelona: Ruedo Ibérico-Ibérica de Ediciones, 1978.
- GUDELL, Martín. *Lo que oí en la U.R.S.S.* México D.F: Estudios Sociales, 1946.
- GASCH, Sebastià. *París 1940*. Barcelona: Quaderns Crema, 2001.
- GASCH, Sebastià. *Etapas d'una nova vida. Diari d'un exili*. Barcelona: Quaderns Crema, 2002.
- GIMÉNEZ IGUALADA, Miguel. *Más allá del dolor*. México: Editorial Tierra y Libertad, 1946.
- GIRONA I ROIG, Mª Rosa. "Felip Calvet, la voluntat del diàleg", dins *El Cava. Publicación de la Confraria dels Vins de Cava*, núm. 9, maig-juny de 1989.
- GONZÁLEZ, Valentín. *Vida y muerte en la URSS*. Buenos Aires: Bell, 1951⁶⁷
- GONZÁLEZ, Valentín. Yo escogí la esclavitud. Pròleg de CARLAVILLA, Mauricio, "Mauricio Karl". Venezuela: Maracay, 1953.
- GRINGOIRE, Pedro. *Por Cataluña*. Mèxic: Edicions de l'Orfeó Català, 1970.
- GÜELL, Comte de. *Journal d'un expatrié catalan (1936-1945)*. Mónaco: Éditions du Rocher, 1946.
- GUILLAMÓN I SANAHUJA, Xavier (ed.). *Alfons Colls i Pagès, Josep Pallí i Roig, Josep Forné i Sans. Tres palamosins al front. Memòries de la guerra civil, 1936-1939*. Palamós: Ajuntament, 2002.
- HUERTAS, Josep M; FABRE, Jaume. "Conversa amb Hermós Plaja, el pare de dues acràcies", dins *L'Avenç*, núm. 28, 1980.
- JOSEPH I MAYOL, Miquel. *Opus IV: èxode 1939: de retorn a Catalunya*. Barcelona: Pòrtic, 1974.
- JULIÓ, Montserrat. *Vida endins. Crònica d'un exili a Xile*. Viena memòria, 5. Barcelona: Viena, 2003.
- MOLERO, Pep. *Memòria, tu que m'has de sobreviure. Raimon Miquel Juscafresa, el Rei*. Girona: CCG edicions, 2003.
- LLEDÓ, Antoni. "Conversa amb Ramir Bruguera. Carta dels camps de concentració del sud de França", dins *Revista de Palafrugell*, setembre de 1998.
- KENT, Victoria. *Quatre ans à Paris*. París: Éditions le Livre du Jour, 1947⁶⁸.

⁶⁷ També publicada amb el títol: *Yo escogí la esclavitud*

⁶⁸ Ex directora general de prisiones.

- MANENT, Albert. *Entrevista a Joan Rocamora i Cuatrecasas. Records d'un exiliat a Amèrica*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 1995.
- MARQUÈS, Salomó (ed). *Josep Pallach pedagog. Antologia de textos*. Girona:CCG edicions, 2002.
- MARTÍNEZ FIOL, David. "Actituds continuïstes en l'exili: Daniel Domingo Montserrat, marxista i nacionalista radical", dins *L'Avenç*, núm. 183. Barcelona: juliol-agost 1994.
- MASIP, Paulino. *Cartas a un emigrado español*. Mèxic: Junta de Cultura Española, 1939.
- MERA, Cipriano. *Guerra, exilio y cárcel de un anarcosindicalista*. París: Ruedo Ibérico, 1976.
- MESTRE FERRANDO, Cassandra. *Arreu la sorra*. Barcelona: El Llamp, 1986.
- MIRÓ, Antoine. *L'exilé. Souvenirs d'un républicain espagnol*. París: Galilée, 1976.
- MOLINA JAVIERRA, Maria Pilar. "Cada any, cada any era el del retorn...", dins *El Temps*, núm. 987. València: 2003⁶⁹.
- MONTAGUT, Lluís. *J'étais deuxième classe dans l'armée républicain espagnol (1936-1945)*. París: Maspero, 1976.
- MONTSENY, Federica. *Cien días de la vida de una mujer*. Toulouse: Universo, 1949 (o *Cent dies de la vida d'una dona*. Barcelona: Galba, 1977).
- MONTSENY, Federica. *Pasión y muerte de los españoles en Francia*. Tolosa: Universo, 1950.
- MORAL I QUEROL, Ramon. *Diari d'un exiliat: fets viscuts (1936-1945)*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1979.
- NICOLAU D'OLWER, Lluís. *Caliu: records de mestres i amics*. Mèxic: Institut Catala de Cultura, 1958.
- NUET, Pau. *Records i vivències : de l'exili a l'alcaldia de Valls*. GAVALDÀ BATALLA, Jordi (ed.). Reus: Fundació d'Estudis Socials i Nacionals Josep Recasens i Mercadé. Agrupació Socialista de Valls, 2002.
- NÚÑEZ, Miguel. *La revolución y el deseo*⁷⁰. Madrid: Península, 2002.
- NÚÑEZ I TARGA, Mercè. *El carretó de Is gossos: una catalana a Ravensbruch*. Barcelona: Edicions 62, 1980.
- ORRIOLS, Alvar d'. *Las Hogueras del Pertús: diario de la evacuación de Cataluña*. París: La Bruyere, 1995.
- PÀMIES, Teresa. *Los que se fueron*. Barcelona: Martínez Roca, 1976.
- PÀMIES, Teresa. *Quan érem refugiats*. Barcelona: Dopesa, 1975.
- PÀMIES, Teresa. *Gent del meu exili : inoblidables*, Barcelona : Empúries, 2001
- PÀMIES, Teresa, *Memòries de guerra i d'exili : quan érem capitans : quan érem refugiats*, Barcelona : Suma de Lletres Catalana, 2002.
- PARAROLS, Francesc. *Un soldat a l'exèrcit roig*. Barcelona, CCG Edicions, 2002.
- PATXOT I JUBERT, Rafael. *Guaitant enrera: fulls de la vida d'un octogenari*. Genève: Ed. Privada, 1952.
- Paz, Abel. *Entre la niebla: 1939-1942*, Barcelona: EA, 1993.

⁶⁹ Entrevista a Elvira Godàs, de Lleida.

⁷⁰ Va compaginar durant quaranta anys una vida d'exili i de clandestinitat antifranquista.

- PI-SUNYER, Carles. *Memòries de l'exili. Vol 1: El Consell Nacional de Catalunya (1940-45)*, Barcelona: Curial, 1978.
- PI-SUNYER, Carles. *Memòries de l'exili. Vol 2: El Govern de la Generalitat, París 1945-48*, Barcelona: Curial, 1979.
- PI-SUNYER, Carles. *Vuit escrits d'exili, 1939-1941*. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 1992.
- PI-SUNYER, Carles. *Com vaig veure Rússia*. Edició a cura de VILANOVA, Francesc. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 1992.
- PI-SUNYER, Carles; BOSCH I GIMPERA, Pere. *Informes a les autoritats britàniques*. Edició a cura de VILANOVA, Francesc. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 1992.
- PI-SUNYER, Carles. *Dietari del primer mig mes de guerra. Londres, 1939*. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 1993.
- PI-SUNYER, Carles. *Una visió personal de la política catalana*. Edició a cura de VILANOVA, Francesc. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 1994.
- PI-SUNYER, Carles; PUIG, Pere. *La situació a Catalunya i Espanya els anys 1945-1946. Informe de les gestions fetes a Barcelona l'any 1947*. Edició a cura de VILANOVA, Francesc. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 1997.
- PI-SUNYER, Carles. *1939. Memòries del primer exili*, Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 2000⁷¹.
- PI-SUNYER, Oriol. "Arribar a la majoria d'edat en la diàspora". *L'Avenç*, núm. 183. Barcelona: juliol-agost 1994.
- POBLET, Josep Maria. *De Barcelona a l'Havana... passant per Darnius*. Mèxic DF: 1942.
- PONS, Francisco. *Barbelés à Argelès et autour d'autres camps*. Paris: L'Harmattan, cop. 1993
- POUS I PAGÈS, Josep. *Dietaris i memòries de l'exili*. Edició a cura de Mª Àngels Bosch. Catarroja, Barcelona: Afers, 2002.
- PUIG I FERRATER, Joan. *Memòries polítiques*. Barcelona: Proa, 1981.
- PUIG I FERRATER, Joan. *El pelegrí apassionat*. Barcelona: Proa, 1952-1977.
- PUIGGRÓS, Maria Rosa. *La Distància no és l'oblit : fragments de la biografia d'un catalanocubà: Francesc Prat i Puig, Bagà*. Bagà. Associació Medieval de Bagà, 2001.
- PUJOL I COFAN, Jordi. "Records familiars entorn la figura del senyor Irla", dins *La Proa. Diari del Baix Empordà*, núm. 394, edició especial en homenatge al President Josep Irla. 7-13 setembre de 2001.
- QUART, Pere. *Saló de tardor*. Barcelona: Proa, 1985.
- RAIMUNDO BARTÉS, Josep. *Catalunya paradís perdut: la guerra civil i la revolució anarco-comunista*.
- RIBA, Carles. *Cartes de Carles Riba*. Volum 11: 1939-1952.
- GUARDIOLA, Carles-Jordi (ed.). Barcelona: La Magrana; Institut d'Estudis Catalans, 1993.
- RIERA LLORCA, Vicenç. *El meu pas pel temps (1903-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1979.

⁷¹ Cal veure també: Carles PI I SUNYER, 1986, *Memòries. La guerra, 1936-39*, Pòrtic, Barcelona.

- ROIG, Ismael. *Así luchábamos*⁷². València, Mig Editorial, 1999.
- ROY, Joaquim. *Catalunya a Cuba*. Barcelona: Fundació Jaume I; Barcino, 1988.
- ROVIRA I VIRGILI, Antoni. *Els darrers dies de la Catalunya Republicana. Memòries sobre l'èxode català*. Barcelona: Curial, 1976 (1940. Buenos Aires, Ed. de la Revista de Catalunya).
- SALES, Joan. *Incerta glòria*⁷³ Barcelona, Club Editor, 1999.
- SANS SICART, Joan. *Escoltant el meu avi*. Lleida: Pagès editors, 1999.
- SANS SICART, Joan. *Comissari de xoc. Crònica íntima d'una guerra que mai no em vaig imaginar*. Lleida: Pagès editors, 2001.
- SARLÉ-ROIGÉ, Lluís. *Ombres de la vida i de la mort: un exiliat català en els camps de reclusió i els sanatoris francesos*. Barcelona: Pòrtic, 1981.
- SEMPRÚN, Jorge. *L'Écriture ou la vie*. París: Gallimard, 1994.
- SERRA I MORET, Manuel. *Ciudadania catalana: breuari de cogitacions, remarques i orientacions per als catalans*. Buenos Aires: Verdaguer, 1957.
- SERRAHIMA, Maurici. *Del passat quan era present, I. 1940-1947*. Barcelona: Edicions 62, 2003 (1972).
- SERRAHIMA, Maurici. *Del passat quan era present, II. 1948-1953*. Barcelona: Edicions 62, 1978.
- SERRAHIMA, Maurici. *Memòries de la guerra civil i de l'exili*. Volum 1: 1936-1937; Volum: 1938-1940. Barcelona: Edicions 62, 1981.
- SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume; PELÁEZ I ALBENDEA, Manuel J.; VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc; SORIANO I MARÍN, Maria. *Epistolari de Lluís Nicolau d'Olwer amb Ramon d'Abadal i de Vinyal i amb Ferran Valls i Taberner: 1905-1933*. Barcelona: Promocions Publicacions Universitàries, 1989.
- SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume; PELÁEZ I ALBENDEA, Manuel J.; VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc; SORIANO I MARÍN, Maria. *Epistolari de Francesc Martorell i Trabal i de Pere Bosch i Gimpera amb Ramon d'Abadal i de Vinyals i amb Ferran Valls i Taberner: 1908-1931*.
- SOLDEVILA, Ferran. *Dietaris de l'exili i el retorn*, vols. 1 i 2. València: Eliseu Climent, 2000⁷⁴.
- SUGRANYES DE FRANCH, Ramon. *Militant per la justícia. Memòries dialogades amb el pare Hilari Ragner*. Barcelona: Proa, 1998.
- TAVERA, Sussanna; UCELAY DA CAL, Enric. "Conversa amb Sebastià Clarà", dins *L'Avenç*, núm. 6, 1977.
- TOSQUELLAS I ALBERT, Francesc. *1939-1948: entre filferrades: memòries de l'exili*. Vilassar de Mar: Katelani, 2001
- VERDAGUER, Pere. *Pàgines d'un exili ordinari: memòries*. El Prat de Llobregat : Rúbrica, 2002.
- VIGO, Emili. "Introducció", dins *La política catalana del Gran Comitè de Salut Pública*. Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, XVII. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1956.
- VIADIU, Francesc. *Entre el torb i la Gestapo*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2000.

⁷² Vinculat a la Fundación Salvador Seguí.

⁷³ Reflexions assaig sobre la fi de la guerra civil i el franquisme, des de l'exili.

⁷⁴ Cal veure el comentari a: Clara i Resplandis, Josep, "Soldevila, Ferran: Dietaris de l'exili i el retorn", a *Revista de Girona*, 1996 Numero:175 Pagine:96-97

VINYES ESPIN, Joaquim. *Els refugiats espanyols a França: el dret d'asil polític a França (1939-1981). Testimoniatge d'una repressió*. Edició mecanografiada facsímil, Décines, 1981.

BADIA I MORET, Josep. *Seixanta anys d'anar pel món*. Barcelona: Pòrtic, 1974⁷⁵.

Epistolaris

BARENYS, Natàlia (ed.). *Epistolari Rosa Leveroni – Josep Palau i Fabre, 1940-1975*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.

DURAN, Eulàlia; CAMPABADAL, Mireia. *Lluís Nicolau d'Olwer – Ferran Cuito i Canals. Epistolari de l'exili francès (1941-1946)*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.

FERRER, Josep; FERRER, Joan. 1998, *Pompeu Fabra i Joan Coromines. La correspondència dels anys de l'exili*. Barcelona, Fundació Pere Coromines, 1998.

FERRER, Josep; PUJADAS, Joan. *Epistolari Joan Fuster i Vicenç Riera Llorca*, Barcelona: Curila, 1993.

GIRÓ, Jordi. *Dos homes de pau en temps de guerra. Epistolari Carles Cardó, Ramon Sugranyes (1936-1942)*. Barcelona: Claret, 2001.

GRACIA ALONSO, Francisco. *58 anys i 7 dies: correspondència de Pere Bosch Gimpera a Lluís Pericot, 1919-1974*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2002.

MANENT, Albert; SUBIRANA, Jaume (eds.). *Epistolaris de Josep Carner*. Barcelona: Curial, 1999.

MARQUÈS, Salomó. "Carta de Josep Irla i Bosch adreçada a Martí Rouret i Callol, l'any 1940", dins *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, núm. 39. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, març 2001.

ROVIRA I VIRGILI, Antoni. *Cartes d'exili*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

VILANOVA, Francesc. "Epistolari Josep Carner-Carles Pi i Sunyer", dins MANENT, Albert; SUBIRANA, Jaume (eds.). *Epistolaris de Josep Carner*. Barcelona: Curial, 1999.

VILANOVA, Francesc (ed.). *Joan Mascaró. Correspondència (1939-1951)*. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 1993.

Filmografia

AMALRIC, Jean-Pierre; JULIÀ, Santos. *Exilios: refugiados españoles en el Mediodía de Francia*, Madrid: UNED, 1994.

30 minuts (Programa de televisió). Seleccions [Els Secrets de l'últim exiliat] [Enregistrament vídeo] ; un reportatge de: Pedro Barbadillo, Ramon Vallès ; producció: Muntsa Tarrés, Joana Artís ; [Barcelona] : Televisió de Catalunya,

⁷⁵ Recull de converses amb el periodista Eugeni Xammar, exiliat al Rosselló.

cop. 2001. [Testimoni d'Antonio García Barón, anarquista espanyol que va estar a un camp de concentració alemany i posteriorment va marxar a l'exili a Bolívia]

Montserrat BESSES i Pere LÓPEZ, 2002, "Veus ofegades. Cartes d'un exili a França", reportatge emès per TVC⁷⁶, [Sant Joan Despí] : Televisió de Catalunya. Serveis Informatius, cop. 2002

Tarasca (Programa de televisió). Seleccions L'Exode d'un peuple [Enregistrament vídeo] : février 1939 : par Louis Llech et Louis Isambert ; [Barcelona] : Televisió de Catalunya, cop. 2002 [Relat, a partir d'imatges d'arxiu donades per Lluís Llech i testimonis directes, de la peripècia dels catalans que van perdre la guerra i es van veure forçats a pendre el camí de l'exili].

Terra (Programa de televisió). Seleccions La Síndrome d'una guerra [Enregistrament vídeo] ; Televisió de Catalunya ; 2001 [S'exposen experiències personals sobre les lluites antifranquistes: maquis, exiliats en camps de refugiats francesos... etc.]

Anònim, 2000, *Casals, una batuta per la pau*, Generalitat de Catalunya i Òrbita, Barcelona.

FONS VIDEOGRÀFIC DEL SERVEI DE MITJANS AUDIOVISUALS (Generalitat de Catalunya / Departament d'Ensenyament)

El servei de mitjans audiovisuals del Departament d'Ensenyament disposa de diversos vídeos que tenen relació amb la Guerra Civil i amb personalitats del món polític o literari que van haver d'exiliar-se. Aquests vídeos estan a disposició de tots els centres educatius de Catalunya. A continuació recollim el títol, l'editor i un petit resum dels vídeos, el contingut dels quals té relació directa o indirecta amb l'exili de 1939.

Del Exilio a la Resistencia. Pyrene, P.V.

Tornarem a sofrir, tornarem a lluitar (1939-1950). Fundació Serveis de Cultura Popular

Per Catalunya! Vida i mort de Lluís Companys. Generalitat de Catalunya (Departament d'Ensenyament) (1979, Josep Mª Forn)

Catalunya sota les bombes. Generalitat de Catalunya (Departament d'Ensenyament)

Violència a la reraguarda. Generalitat de Catalunya (Departament d'Ensenyament)

Poblenou sota la guerra civil. Arxiu Històric del Poblenou

República i Generalitat Apolo-Films, S.A.

Sèrie DRAGUI: Capítol integrat en el compendi número 9, que comprèn els esdeveniments del anys 1930-1969.

La guerra civil (1936-1939). Fundació Serveis de Cultura Popular

La Maternité d'Eine. 2002. Productora Taxi Brous/France. Realització : Frederic Goldbronn

La Generalitat restaurada (1970-1980). Fundació Serveis de Cultura Popular

⁷⁶ Es basa en les cartes escrites pels refugiats republicans catalans que van viure a França entre el 1939 i el 1945. Les cartes permeten seguir l'itinerari de l'exiliat anònim, de l'exiliat de base: camps de concentració, centres de refugiats, Companyies de Treballadors Espanyols, Grups de Treballadors Estrangers (sota el règim de Vichy), obres TODT (sota l'ocupació alemanya), Servei de Treball Obligatori (a Alemanya), la Resistència, l'Alliberament... Cap exiliat no és identificat. S'ha volgut evitar la memòria reconstruïda. Les veus que llegeixen els múltiples fragments de cartes, gairebé 200, reben un tractament coral: el d'un destí i un sentiment col·lectiu. Els únics testimonis que hi ha al documental són els de persones que el 2001 encara viuen condicionades per aquells fets.

Altres (Documentals i films):

CAMINO, JAIME; *La Guerra Civil Española. Los niños de Rusia*, Planeta D. Historia, Nº Expediente: 71.066, S.A.V. Editora, 2002, [DVD].

CAPUZZO DOLCETTA, MARCO (Dir.); *La grande storia. Odessa*, Rai Trè, Roma, 2005, [VHS].

CARVAJAL, PEDRO (Dir.); *La Guerra Civil Española. Exilio*, Planeta D. Historia, TVE, Fundación Pablo Iglesias, ESDOCU, Nº Expediente: 72.396, S.A.V. Editora, 2002, [DVD]. Durada: 114'

CORCUERA, JAVIER (Dir.); *La Guerra Civil Española. La guerrilla de la memoria. Recuerdo de los maquis*, Planeta D. Historia, Oria Films, Canal +, Ministerio de Educación y Cultura, Cherokee Luz, Nº Expediente: 73.178, S.A.V. Editora, 2002, [DVD].

HART, DAVID (Dir.); *La Guerra Civil Española. Cara y cruz de la revolución*, Planeta D. Historia, Nº expediente: 68.625, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.); *La Guerra Civil Española. El preludeo de la tragedia (1931-1936)*, Planeta de Agostini, Nº expediente: 68.621, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.); *La Guerra Civil Española. Franco y los nacionalistas*, Planeta D. Historia, Nº expediente: 68.624, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.); *La Guerra Civil Española. La guerra de los idealistas*, Planeta de D. Historia, Nº expediente: 68.623, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.); *La Guerra Civil Española. Revolución y contrarrevolución*, Planeta de Agostini, Nº expediente: 68.622, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.); *La Guerra Civil Española. Victoria y derrota*, Planeta D. Historia, Nº expediente: 68.626, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

SERRA, JAUME Y SERRA, DANIEL (Dir.); *La Guerra Civil Española. El sueño derrotado*, Planeta D. Historia, Nº Expediente: 79.354, S.A.V. Editora, 2004, [DVD].

SERRA, JAUME Y SERRA, DANIEL (Dir.); *La Guerra Civil Española. La guerra cotidiana. Una visión personal sobre el absurdo de la guerra y la grandeza del ser humano*, Planeta D. Historia, Nº Expediente: 69.957, S.A.V. Editora, 2002, [DVD].

SOLER, LLORENÇ (Dir.); *Francisco Boix. Un fotógrafo en el infierno*, Área de Televisión, s.l., Sogecable S. A., Canal +, 2000, D.L-17465-2000. [VHS].

LOACH, KEN (Dir.); *Tierra y Libertad*, British Screen con la colaboración de European Co-Productions Fund (Uk), BBC Films, Degeto para ARD, Filmstiftung Nordrhein-Westfalen, Bim Distribuzione, Diaphna, el Fondo Eurimages del Consejo de Europa y Canal+ España; con la participación de Televisión Española (TVE), Nº Expediente: 049194, Pioneer electronics iberica S.A., 1995.

Tarasca (TVC). (2003). *L'èxode d'un poble / L'Hora Zero / Agustí Centelles / Prohibida l'Evasió*. Durada: 30' x 4

Zona Roja (TVC). (2005). Durada: 180'

Exilis (TVC). (2006)

RTVE (1994). *La España Peregrina. Ayer*. Durada: 58'

El llarg camí de l'exili (TVC). (1997). Durada: 60'

AD (1999). *Argelers n'oublie pas la Retirada et les Camps*. Durada: 60'

AD (2002). *Guerra Civil a Catalunya. Testimonis i records*. Diputació de Barcelona / Xarxa de Municipis. Pyrene, PV / AGE. Durada: 75' (Entrevistes transcrits i ampliades a PAGÈS, P. i PÉREZ, A. (2003). *Aquella guerra tan llunyana i tan propera (1936-1939). Testimonis i records de la Guerra Civil a Catalunya*. Lleida, Pagès Editors).

El comboi del 927 (TVC). (2004). Durada: 40'

Les fosses del Silenci BELIS, R. i ARANGO, M. (2002)

Els nens perduts del Franquisme BELIS, R. i ARANGO, M. (2002)

La Vieja Memoria CAMINO, J. (1976)

Soldados de Salamina TRUEBA, D. (2002)

Conseil Général de l'Aude (2000). *La memoire blessé. Hommage aux Républicains Espagnols*. Durada: 35'

AD. (Generalitat de Catalunya). (1991). *Lluís Companys*. Durada: 18'

AD. (Associació d'Amics d'en Franch). (2004). *J. Franch Clapers. Una memòria que no vol morir*. Durada: 50'

UNED / Universitat de Toulouse Le Mirail. (Dir. Jean Pierre Amalric / Santos Juliá) (1994). *Exilios. Refugiados Espanyoles en el Mediodía de Francia*. Durada: 52'

PORLAN, A. (2004). *Las Cajas Españolas*. Durada: 90'

MONESMA, EUGENIO (Govern d'Aragó, 1999). *Las ilusiones perdidas. Cap. 1: El Exilio*. Durada: 57'

Journal de Rivesaltes (Friedel Bohny-Reiter, 1941-1942). (1992). Jacqueline Veuve. 77'

Trinxeres i Guerra Civil: El Pallars (1936-1939). (2004). Sèrie *Llocs de memòria històrica*, núm. 1. Universitat de Lleida.

Terra de Frontera: Els Pirineus catalans entre dues guerres (1938-1945). (2006). Sèrie *Llocs de memòria històrica*, núm. 2. Universitat de Lleida. 31'

La reconstrucció de postguerra: Construir sobre runes. (2006). Sèrie *Llocs de memòria històrica*, núm. 3. Universitat de Lleida.

Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleva del Biberó (1938). (2006). Sèrie *Llocs de memòria històrica*, núm. 4. Universitat de Lleida.

Jesús Garay ; "Mirant al cel" Ficció documental. 2008. 83 minuts

Pablo Tulián i Nicolás Escobar "La canalla(da) de Sant Felip Neri" 2008. 33 minuts. Català. Format: 16:9 – Digital

Solé, Felip (2009). El camp d'Argelers.

Ràdio;

Catalunya Ràdio. (2006). *Veus de l'exili*. 30 capítols d'uns 50 minuts, del 28 de gener al 2 d'abril de 2006. Barcelona,

www.catradio.com/pcatradio/crItem.jsp?seccio=programa&idint=831